

Odnos slovenske javnosti in interesnih skupin do risa in upravljanja z njim

Akcija A.7 projekta Reševanje risa v Dinaridih in jugovzhodnih Alpah pred izumrtjem

Avtorji:- Meta Mavec, Aleksandra Majić Skrbinšek in Tomaž Skrbinšek

Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, januar 2020

Vsebina

Uvod.....	5
Metode.....	6
Opis območja.....	6
Vprašalnik	6
Ciljne skupine in vzorčenje	6
Zbiranje podatkov	8
Rezultati	8
Vzorec	8
Socio-demografski podatki vzorca.....	8
Stališča do risa.....	8
Strah pred risom	9
Sprejemanje risa v lokalnem okolju	10
Prepričanja in mnenja o upravljanju populacije risa	12
Število in stanje populacije	12
Dodatna naselitev	15
Škode.....	16
Zaščitni ukrepi.....	17
Lovstvo in prepričanja o vplivu risa na plenske vrste	18
Ris kot vrednota	19
Poznavanje risa.....	21
Zaključek	22
Priloga 1 - Komentarji anketirancev	22
Priloga 2 - Vprašalnik	32
Viri	34

Kazalo slik

Slika 1: Prikaz sprednje in zadnje strani zahvalne kartice, ki smo jo anketirancem poslali teden dni po pošiljanju ankete.	7
Slika 2: Kakšno je vaše stališče do risa?	8
Slika 3: Risa je v Sloveniji potrebno ohraniti za prihodnje generacije.	9
Slika 4: Risa v Sloveniji ni potrebno ohraniti, ker živi drugod po Evropi.	9
Slika 5: Na območjih, kjer živijo risi v bližini ljudi, so napadi risa na človeka pogosti.	10
Slika 6: V gozdu, kjer je prisoten ris, si ne bi upal/a hoditi.	10
Slika 7: Ris ne sodi v Slovenijo in ga je potrebno iztrebiti.	11
Slika 8: Bojim se, da bi mi prisotnost risa povzročila finančno škodo.	11
Slika 9: Nezakonito ubijanje (krivolov) risov je upravičen.	11
Slika 10: Populacija risa v Sloveniji je v dobrem stanju.	12
Slika 11: Populacije risa v Sloveniji je pred izumrtjem.	12
Slika 12: V Sloveniji bi morali povečati število risov.	13
Slika 13: Zaenkrat je v Sloveniji premalo risov, da bi jih lovili.	13
Slika 14: Potrebno bi bilo določiti redne kvote za odstrel risa v Sloveniji.	13
Slika 15: Parjenje v sorodstvu je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	14
Slika 16: Pomanjkanje hrane je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	14
Slika 17: Prekomeren lov je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	14
Slika 18: Nezakonito ubijanje (krivolov) je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	14
Slika 19: Podpiram doselitev novih risov v Slovenijo za rešitev populacije.	15
Slika 20: Risi iz ponovno naseljene populacije v Švici so primerni za okrepitev slovenske populacije.	15
Slika 21: Risi iz večje populacije v Karpatih so primerni za okrepitev slovenske populacije.	16
Slika 22: Risi iz manjše in ogrožene balkanske populacije (Makedonija, Albanija) so primerni za okrepitev slovenske populacije.	16
Slika 23: Risi povzročajo nesprejemljivo škodo na domačih živalih.	16
Slika 24: Na območjih, kjer je ris prisoten blizu pašnikov, so domače živali njegov glavni vir hrane.	17
Slika 25: Pastirski psi so učinkoviti način za zaščito pašnih živali pred risom.	17
Slika 26: Električne ograje so učinkovit način za zaščito pašnih živali pred risom.	17
Slika 27: Odvzem risa je učinkovit način za preprečevanje škod v kmetijstvu.	18
Slika 28: Ris ima pomembno vlogo pri uravnavanju števila srnjadi.	18
Slika 29: Zaradi prisotnosti risa imajo lovci manj priložnosti za lov na parkljaste divjadi (srnjad in jelenjad).	18
Slika 30: Kakšen se vam zdi ris? Grd/Lep.	19
Slika 31: Kakšen se vam zdi ris? Nezanimiv/Zanimiv.	19
Slika 32: Kakšen se vam zdi ris? Škodljiv/Koristen.	20
Slika 33: Kakšen se vam zdi ris? Nevaren/Nenevaren.	20

Slika 34: Ris predstavlja simbol neokrnjene narave.	20
Slika 35: Prisotnost risa v Sloveniji pozitivno vpliva na turizem.	21

Uvod

Območje velikih zveri večinoma sega prek zavarovanih območij oziroma ta predstavljajo le manjši del njihovega območja, zato je njihov obstoj odvisen od uspešnega sobivanja s človekom. Vključevanje javnosti oziroma različnih deležniških skupin v upravljanje z velikimi zvermi je bilo v preteklosti v Evropi redkost. Odločitve so se sprejemale na nivoju upravljavskih organov oziroma s pomočjo strokovnjakov, tudi odločitve o ponovni naselitvi na območjih, kjer so bile te vrste prej iztrebljene. Z razvojem socioloških znanosti pa se je pričelo načrtno vključevati različne deležniške skupine v upravljanje z zaščitnimi vrstami.

Največ raziskav o odnosu različnih deležniških skupin do velikih zveri je bilo narejenih v povezavi z volkom in medvedom, o risu pa je na evropskem prostoru malo raziskav (Lescureux et al. 2011, Bath et al., 2008, Majić 2008, Liukkonen et al. 2009, Zeiler et al., 1999). Analize odnosa deležniških skupin do risa kažejo, da so najbolj negativna skupina pogosto rejci pašnih živali, pri čemer ni pomembno ali je ris na njihovem območju prisoten ali ne. V risu vidijo grožnjo tradicionalnemu načinu življenja (Bath et al. 2008) oziroma potencialno finančno škodo. Druga skupina za katero se pogosto nepravilno domneva negativno mnenje, pa so lovci, ki naj bi jim ris pomenil kompeticijo za srnjad. Predvidevanja o odnosu lokalnih prebivalcev z območji, kjer je ris prisoten in teh, kjer ga ni, se razlikujejo. Liukkonen et al. (2009) poroča o negativnem odnosu lokalnih prebivalcev z območja, kjer je gostota risov visoka in je predvsem posledica občutka nemoči zaradi nezmožnosti sodelovanja pri odločevalskih procesih.

Ris je za razliko od ostalih velikih zveri, najmanj poznana in konfliktna zver. Zaradi svoje tendence izogibanja človeku, ga je zelo težo opaziti v naravi tudi na območjih, kjer je njihova gostota večja. Manjše število interakcij pa pomeni tudi manj možnosti za nabiranje izkušenj z vrsto pri lokalnem prebivalstvu. Raziskovalce odnosa javnosti pogosto zanima prisotnost strahu, ki ga poročajo prebivalci z območji, kjer so prisotne velike zveri. Ta je pogosto posledica slabega znanja o vrsti, zaradi česar se med ljudmi širijo miti in neresnice. Na Balkanu je najbolj razširjen mit o risu ta, da napada z dreves in svojim žrtvam pije kri. To je verjetno delno posledica njegovega načina ubijanja, saj zaradi ugriza v grlo in posledično hitre smrti, poškodba na tkivu ni velika, krvi pa je malo (Krofel et al., 2009). O napadih velikih zveri na človeka se vodijo podrobni zapisi, vendar do sedaj ne beležimo smrtnega primera zaradi napada risa.

Začetki varovanja populacije risa v Sloveniji segajo v leto 1973, ko so lovci v dinarske gozdove ponovno pripeljali risa, ki je bil pred skoraj sedmimi desetletji tu iztrebljen. Naselitev 6 osebkov iz Karpatskega gorovja na Slovaškem je bila uspešna, saj so se osebki razširili prek Hrvaške tudi do Bosne in Hercegovine. Po začetnem uspehu, pa so znanstveniki v začetku 21. stoletja začeli opaziti upadanje številčnosti populacije. S telemetrijskim spremljanjem osebkov, raziskavami na terenu ter z uporabo genetike so raziskovalci ugotovili, da je nenavaden upad prej izredno uspešne populacije posledica sorodnosti doseljenih osebkov, katerih potomci so bili zaradi izolacije od drugih populacij oziroma drugih nesorodnih osebkov, prisiljeni v parjenje med seboj. Kot ostale grožnje pa so prepoznali tudi razdrobljenost habitata in prometnice.

S pomočjo mednarodnega projekta LIFE Lynx bomo populaciji risa najprej interventno pomagali z doselitvijo novih nesorodnih risov iz Karpatske populacije v Romuniji in na Slovaškem. Le doselitev novih osebkov pa dolgoročno ni učinkovit način ohranjanja populacije, zato smo v projektu predvideli tudi druge aktivnosti. Ena od njih je vključevanje širše javnosti in delo z različnimi deležniškimi skupinami, vendar moramo ob tem poznati njihova stališča do risa in upravljanja z njim. V ta namen smo v začetku projekta izvedli javnomnenjsko raziskavo med naključno izbranimi prebivalci Slovenije iz naselij do 10000 prebivalcev, pri čemer smo vključili tudi deležniški skupini lovcev in rejcev. Raziskavo bomo ponovili v zadnjem letu projekta. To nam bo omogočilo primerjavo rezultatov. Ker je

bila podobna javnomnenjska raziskava izvedena pred približno desetletjem, bomo imeli možnost primerjati odnos ljudi in njegove spremembe v daljšem časovnem obdobju, kar je zaradi pomanjkanja podobnih raziskav v evropskem prostoru, še vedno redkost.

Metode

Opis območja

Območje raziskave je vključevalo celotno projektno območje. V Sloveniji je razdeljeno na dve območji: alpski in dinarski del. V dinarskem delu je ris bolj pogost, medtem ko je v alpskem delu, kljub primernosti okolja ta redek oziroma ga ni. Največja ovira med alpskim in dinarskim prostorom je avtocesta, ki zaradi pomanjkanja prehodov za prostoživeče živali omejuje prehod osebkov iz Dinaridov v alpski prostor in tako preprečuje nastanek dinarsko-alpske populacije risa.

Vprašalnik

Pri anketnih vprašanjih je pomembno, da jih vsi anketiranci razumejo na enak način. Vprašanja v tej anketi so bila pripravljena s pomočjo celotne projektne skupine. Predlog vprašanj pripravljen na Biotehniški fakulteti je mednarodna projektna skupina LIFE Lynx obravnavala na sestanku ter po elektronski pošti. Vprašalnik je bil pripravljen v angleščini, nato so ga sodelujoči projektni partnerji prevedli v svoj jezik (slovenščino, hrvaščino in italijanščino).

Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz 50 vprašanj, ki so bila večinoma zaprtega tipa, pri katerem so možni odgovori anketirancu ponujeni vnaprej. Na koncu vprašalnika so anketiranci meli možnost pustiti komentar povezan s tematiko vprašalnika oziroma projekta.

Vprašalnik je vseboval naslednje tipe vprašanj:

- splošen odnos do risa
- prepričanja o risu
- poznavanje risa
- odnos do različnih upravljavskih ukrepov
- ocena virov informacij o risih
- demografske karakteristike anketirancev
- prepoznavnost projekta

Pri oblikovanju vprašanj smo delno upoštevali tudi vprašanja, ki so bila uporabljena v javnomnenjski raziskavi leta 2007 (Interreg IIIA DinaRis), saj nam to omogoča direktno primerjavo rezultatov pred pričetkom projekta oziroma longitudinalno spremljanje stališča o risu med posameznimi deležniškimi skupinami.

Ciljne skupine in vzorčenje

V javnomnenjsko raziskavo smo želeli vključiti deležniške skupine, na katere ima prisotnost risa vpliv oziroma so ključnega pomena za njegovo varovanje - lokalne prebivalce, lovce in rejce drobnice.

Vzorec lokalnih prebivalcev (v nadaljevanju splošna javnost) smo pridobili s pomočjo Statističnega urada Slovenije, pri čemer smo upoštevali le naselja z manj kot 10000 prebivalci in se tako izognili pridobivanju stališč mestnega prebivalstva. Za potrebe raziskave smo pridobili ime, priimek ter naslov anketiranca. Vsi so bili naključno izbrani iz registra prebivalstva glede na število prebivalcev v posameznem naselju.

Vzorec rejcev drobnice smo pridobili s pomočjo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano iz registra registriranih rejcev drobnice. Za potrebe raziskave smo pridobili ime, priimek ter naslov anketiranca.

Vzorec lovcev smo pridobili tako, da je projektni partner Lovska zveza Slovenije slovenskim lovcem posredoval poziv, da izpolnijo spletni vprašalnik.

Pri anketiranju preko pošte je pričakovani odziv 20%, kar smo upoštevali tudi pri številčnosti za posamezen vzorec. Za splošno javnost smo poslali 1200 vprašalnikov, za rejce pa 600 vprašalnikov. Izbranim anketirancem smo po pošti poslali vprašalnik, skupaj z prednaslovljeno kuverto s plačano poštnino s katero so izpolnjeni vprašalnik lahko brez dodatnih stroškov poslali nazaj. Teden dni po pošiljanju vprašalnikov, smo anketirancem poslali tudi zahvalno kartico, kot način povečanja odziva anketirancev. Vzorec anketirancev je bil enakomerno razdeljen med obe območji (dinarski in alpski del).

Slika 1: Prikaz sprednje in zadnje strani zahvalne kartice, ki smo jo anketirancem poslali teden dni po pošiljanju ankete.

Vzorec lovcev pa je bil pridobljen s spletno anketo, ki smo jo s pomočjo Lovske zveze Slovenije posredovali prek njihove uradne spletne strani (<http://www.lovska-zveza.si/>).

Zbiranje podatkov

Podatke z vrnjenih anket smo vnašali v naprej pripravljeno tabelo. Ob zaključku zbiranja, smo naključno izbrali 3% vnesenih vprašalnikov, ki smo jih pregledali za določitev napake pri vnašanju. Napak pri vnašanju nismo zaznali.

Rezultati

Vzorec

Po pošti smo prejeli 543 anketnih vprašalnikov, ki so bili poslani vzorcu širše javnosti in rejcem drobnice. Delež vrnjenih vprašalnikov je bil tako 30%, kar je na zgornji meji pričakovanega glede na izkušnje s preteklimi projekti. Prek spletne ankete smo pridobili 59 anket rešenih s strani lovcev. Štiri vprašalnike so izpolnile mladoletne osebe, zato smo jih izključili iz analize. Pri splošni javnosti smo tako iz analize izključili dva vprašalnika, pri lovcih in rejcih pa po enega. Od 1800 poslanih anket jih je 17 prišlo nazaj, ker je bil prejemnik neznan, se je preselil ali pa je umrl.

V primerjavi z raziskavo, ki je bila izvedena v INTERREG projektu DinaRis, je bila odzivnost nekoliko slabša, saj so v analizo vključili 36% vprašalnikov poslani splošni javnosti.

Socio-demografski podatki vzorca

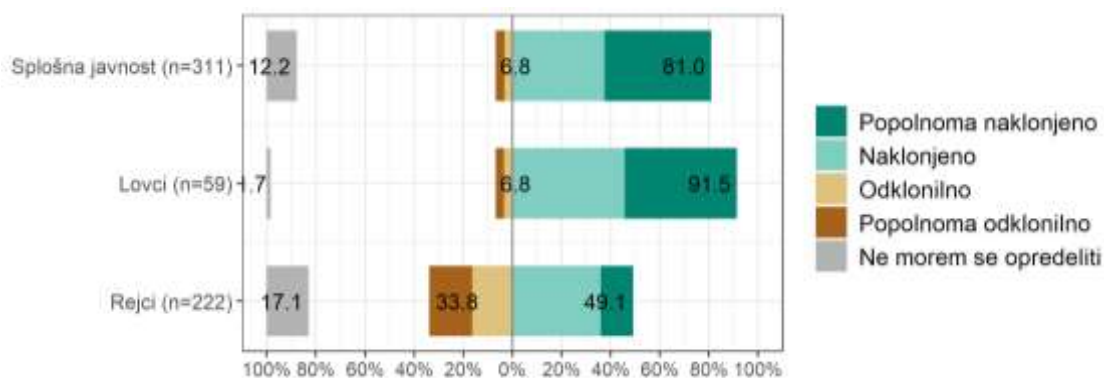
V analiziranem vzorcu splošne javnosti in rejcev je bil delež moških anketirancev v obeh regijah nekoliko večji kot ženskih. Na območju Dinaridov je tako delež moških 58,4%, na območju Alp pa 55,6%.

Najbolj podoben delež moških in ženskih anketirancev je bil pri splošni javnosti. Tu je bil delež žensk še celo nekoliko višji kot moških, 54,4%. Pri lovcih smo pričakovali, da bodo vzorec večinoma sestavljali moški. Delež žensk je bil 13,5%. Pri rejcih je bil delež žensk 27,2%.

Izobrazba večine udeležencev z obeh območij je srednješolska (55,5% v dinarskem delu in 56% v alpskem delu), sledi pa ji univerzitetna (31,5 v dinarskem delu in 30,6 v alpskem delu).

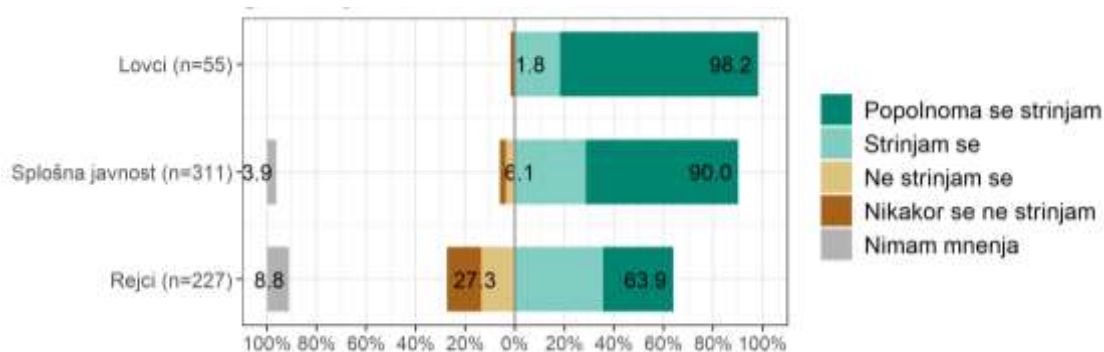
Stališča do risa

Poznavanje odnosa deležniških skupin je ključnega pomena pri varovanju velikih zveri, pri čemer so mnenja urbanih prebivalcev, ki so večinoma zelo pozitivna, pogosto sekundarnega pomena, temveč je potrebno poznati mnenja drugih skupin na katere ima prisotnost risa neposreden vpliv in imajo lahko pri njegovem ohranjanju pomembno vlogo - prebivalcev podeželja (v nadaljevanju splošna javnost), lovcev in rejcev drobnice. Poznavanja odnosa različnih skupin nam omogoča pripravo in usmerjanje tarčnih komunikacijskih kampanj za posamezne skupine.

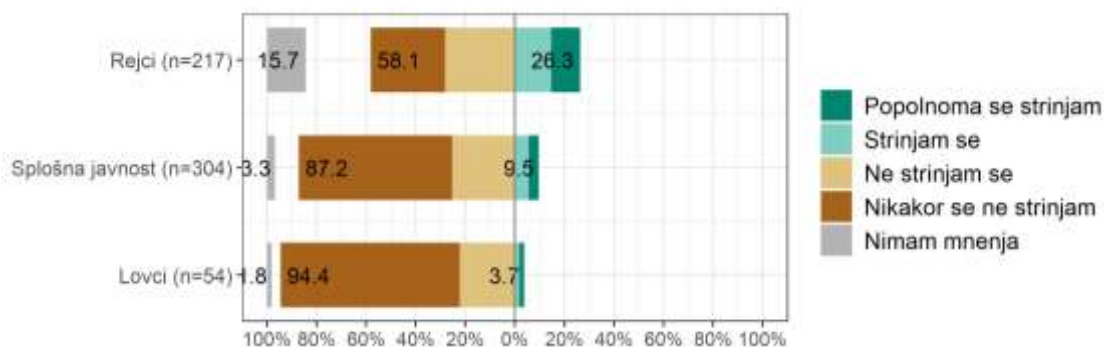

Slika 2: Kakšno je vaše stališče do risa?

Pri prvem vprašanju so anketiranci opisali svoj odnos do risa (slika 2), pri čemer smo uporabili 5-stopenjsko lestvico (popolnoma odklonilno-popolnoma naklonjeno). Večinoma so anketiranci naklonjeni risu, le pri rejcih je delež, ki so svoje stališče opisali kot negativno (odklonilno ali popolnoma odklonilno) kar 33,8%. Visok je tudi delež neopredeljenih pri skupini rejcev (17,1%). Primerjava med anketiranima območjema kaže večjo naklonjenost na območju Dinaridov (72,8%) kot v alpskem delu (63,2%).

Slika 3: Risa je v Sloveniji potrebno ohraniti za prihodnje generacije.

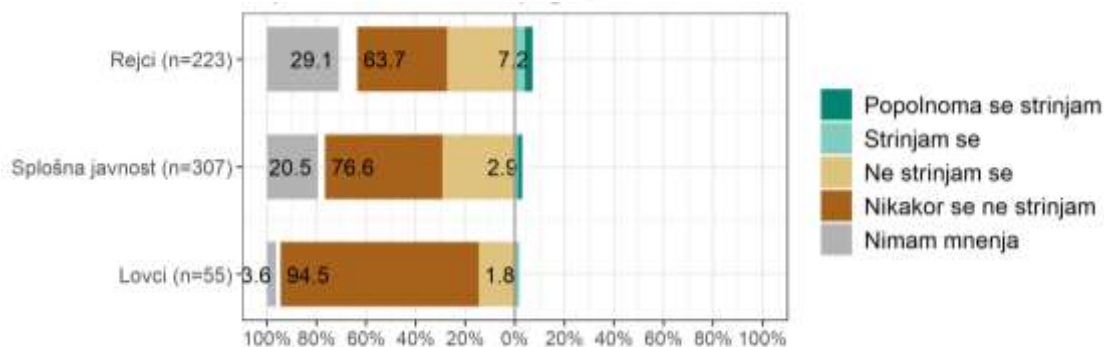

Slika 4: Risa v Sloveniji ni potrebno ohraniti, ker živi drugod po Evropi.

Močno podporo risu lahko razberemo tudi iz odgovorov na preostala vprašanja: »Risa je v Sloveniji potrebno ohraniti za prihodnje generacije« (slika 3) in »Risa v Sloveniji ni potrebno ohraniti, ker živi drugod po Evropi« (slika 4), pri čemer je skupina rejcev najmanj pozitivna. V primerjavi z rezultati prejšnje javnomnenjske raziskave je delež pozitivno opredeljenih zelo podoben, najbolj pa se je odnos izboljšal pri lovcih, saj se je takrat podporo ohranitvi risa v Sloveniji izrazilo le 85,3% medtem ko je sedaj pa kar 98,2 lovcev.

Strah pred risom

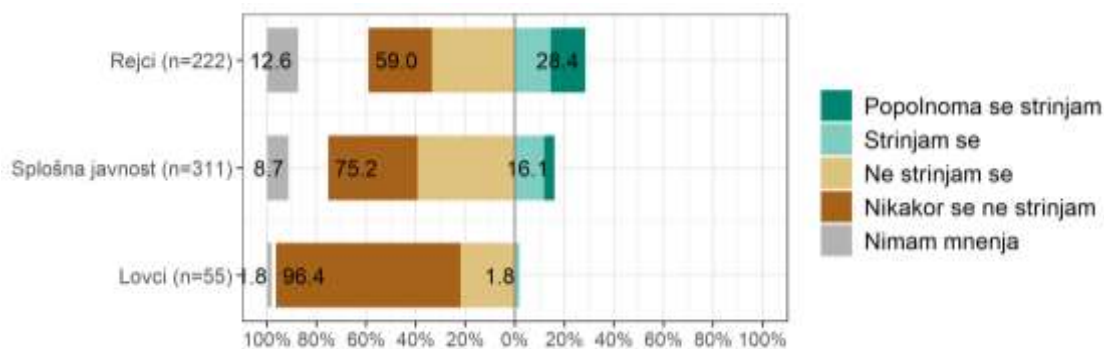
Velike zveri lahko v ljudeh zbujajo močne in čustvene odzive. Do njih pogosto čutijo strah, sovraštvo ali občudovanje. Ris se človeku izogiba in mu ne predstavlja nevarnosti. Ravno tako do sedaj ni poznan noben primer smrtne žrtve zaradi napada risa.

Slika 5: Na območjih, kjer živijo risi v bližini ljudi, so napadi risa na človeka pogosti.

Anketirancem smo ponudili dve trditvi, preko katerih smo ocenili njihov strah pred risom. Prva trditev »Na območjih, kjer živijo risi v bližini ljudi, so napadi risa na človeka pogosti« (slika 5) je od udeležencev zahtevala, da ocenijo, kako pogosti so napadi, medtem ko smo z drugo trditvijo »V gozdu, kjer je prisoten ris, si ne bi upal/a hoditi« želeli pridobiti njihova občutja. Anketiranci vseh treh skupin se z prvo trditvijo večinoma niso strinjali, le pri rejcih se je 7,2% anketirancev strinjalo da so na območjih, kjer živijo risi v bližini ljudi, napadi na človeka pogosti. V risu torej ne prepozna nevarnosti, kljub vsemu pa pri naslednji trditvi vidimo, da anketiranci do risa občutijo strah. Izmed anketirancev splošne javnosti se je kar 16,1% strinjalo z trditvijo »V gozdu, kjer je prisoten ris, si ne bi upal/a hoditi« (slika 6), medtem ko se jih je pri prejšnji trditvi le 2,9% strinjalo, da so napadi risa na človeka pogosti. Pri rejcih je strah še večji, saj se jih je s trditvijo »V gozdu, kjer je prisoten ris, si ne bi upal/a hoditi« strinjalo kar 28,4% anketirancev, medtem ko se je z prejšnjo trditvijo o pogostosti napadov strinjalo le 7,2%.

Če primerjamo odnos po območjih, lahko vidimo, precej podoben rezultat, pri čemer so anketiranci z območja Dinaridov občutili manjši strah in nevarnost napada risa. Manjšo razliko med območjema lahko razložimo z pojavljanjem risa. Ta je bolj pogost v dinarskem, kot pa alpskem delu, zaradi česar bi lahko imeli tamkajšnji anketiranci več izkušenj z njim.

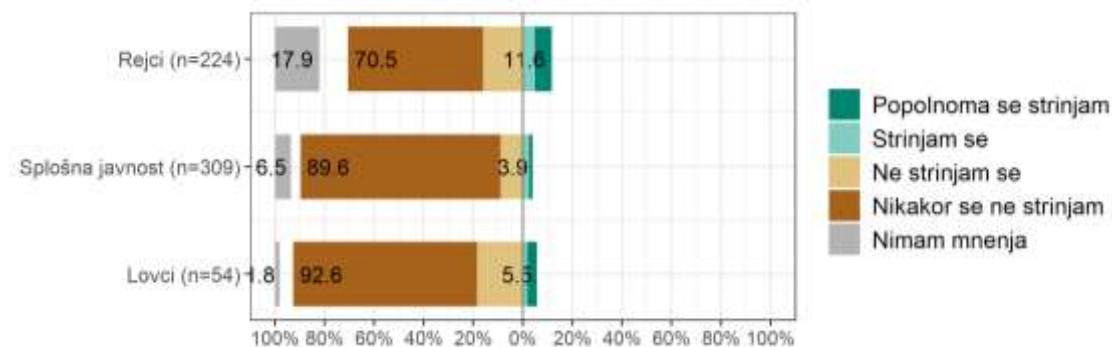
Slika 6: V gozdu, kjer je prisoten ris, si ne bi upal/a hoditi.

Sprejemanje risa v lokalnem okolju

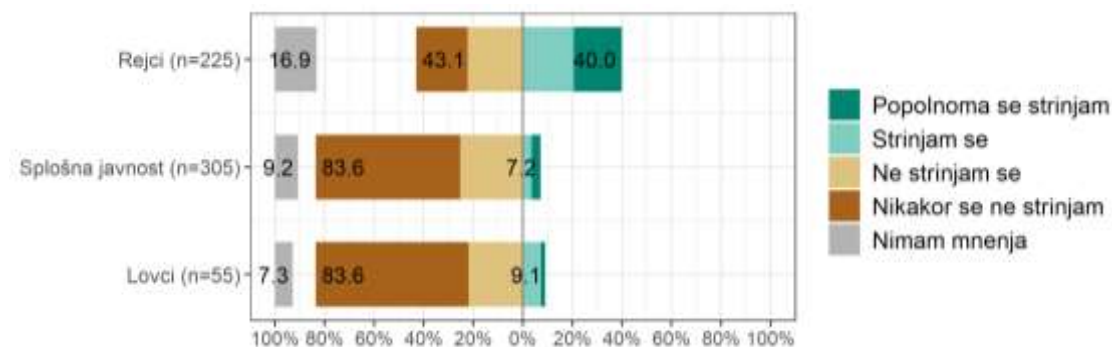
Toleranca ljudi do risa je pomemben dejavnik, ki lahko pomembno vpliva na sprejemanje njegove prisotnosti v naših gozdovih. Na toleranco vpliva več dejavnikov, pomembna faktorji pa sta tudi čustvene posledice prisotnosti risa, ekonomska škoda, ki lahko znižuje toleranco pri posameznikih. Močna negativna stališča lahko vodijo v krivolov, ki pri nizkem številu osebkov lahko ogrozi obstoj populacije.

Z trditvijo »Ris ne sodi v Slovenijo in ga je potrebno iztrebiti« (slika 7) se večina anketirancev ni strinjala, kar kaže na željo po njegovi ohranitvi. Nekoliko večji delež strinjanja je med anketiranimi

rejci, saj se 70,5% z trditvijo ni strinjalo, kar 11,6% pa meni, da ris v Slovenijo ne sodi. Velik je bil tudi delež nevtralnih (17,9%), ki se med rejci niso opredelili. Strah pred finančno škodo je pomemben dejavnik, ki lahko vpliva na odnos ljudi do velikih zveri, pri čemer so najbolj izpostavljeni rejci. Pri naslednji trditvi »Bojim se, da bi mi prisotnost risa povzročila finančno škodo« (slika 8) je to jasno vidno, saj so se s trditvijo najbolj strinjali rejci. Kar 40% anketiranih rejcev skrbi finančna škoda zaradi risa, 43,1% pa teh skrbi nima. Med lovci in splošno javnostjo je ta strah manj prisoten, saj se je s trditvijo strinjalo le 5,5% lovcev in 3,9% anketirancev splošne javnosti. Primerjava po območjih kaže, da je strah pred škodo večji v Alpah (25,3%) kot v Dinaridih (19,4%).

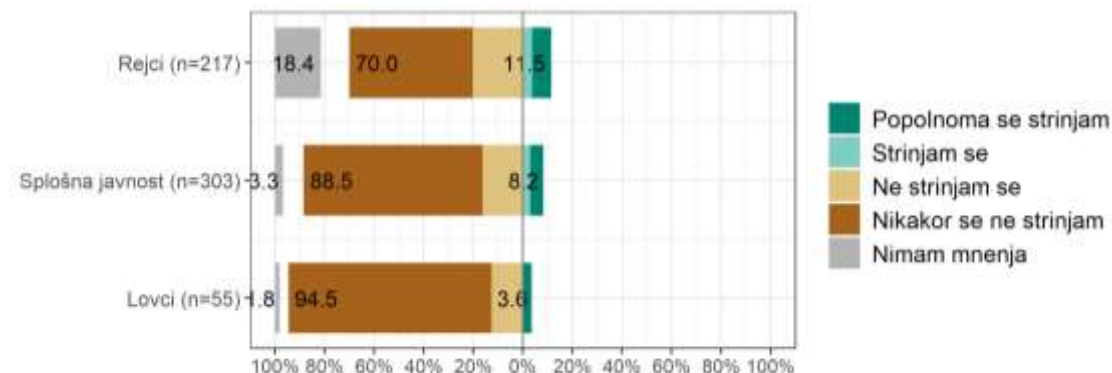

Slika 7: Ris ne sodi v Slovenijo in ga je potrebno iztrebiti.

Slika 8: Bojim se, da bi mi prisotnost risa povzročila finančno škodo.

Na trditev »Nezakonito ubijanje (krivolov) risov je upravičen« (slika 9) so se anketiranci odzvali z nestrinjanjem. Najmanj podpore za krivolov je tako med lovci, ki tudi sicer izkazujejo najvišjo podporo risu in splošni javnosti. Pri rejcih se 11,5% strinja z upravičenostjo krivolova risov, 18,4% pa je izrazilo nevtralno mnenje.

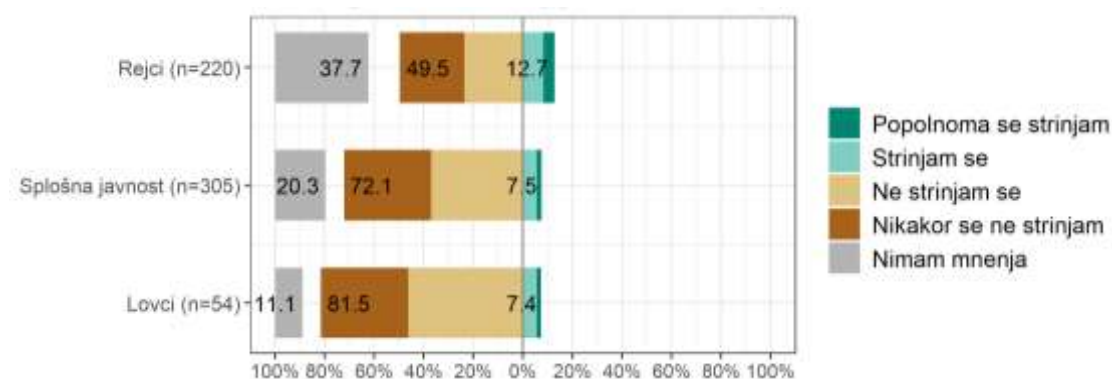

Slika 9: Nezakonito ubijanje (krivolov) risov je upravičen.

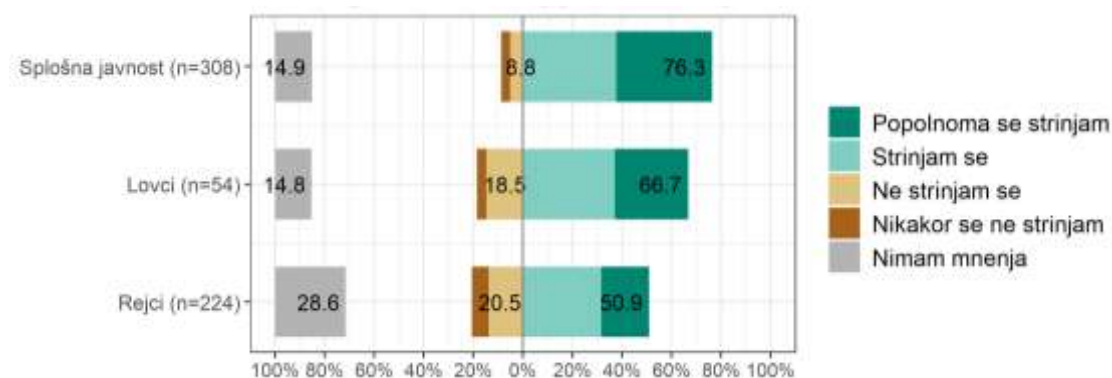
Prepričanja in mnenja o upravljanju populacije risa

Število in stanje populacije

Mnenje anketirancev o stanju populacije risa smo ocenili s pomočjo trditev »Populacija risa v Sloveniji je v dobrem stanju« (slika 10) in »Populacija risa v Sloveniji je pred izumrtjem« (slika 11). Anketiranci se ne strinjajo, da je populacija risa v dobrem stanju, pri čemer izstopajo rejci z velikim deležem neopredeljenih. V Dinaridih se z trditvijo, da je stanje populacije dobro, ni strinjalo 70,4% anketirancev, 22,4% pa se ni opredelilo. V Alpah pa se z trditvijo ni strinjalo 55,8% anketirancev, neopredeljenih pa je bilo 32,2%. Zanimivo je, da le 66,7% lovcev meni, da je populacija risa v Sloveniji pred izumrtjem. Pri rejcih je tega mnenja 50,9% anketirancev. Najbolj zaskrbljena nad stanjem populacije risa je tako splošna javnost, saj jih kar 76,3% meni, da je populacija pred izumrtjem.

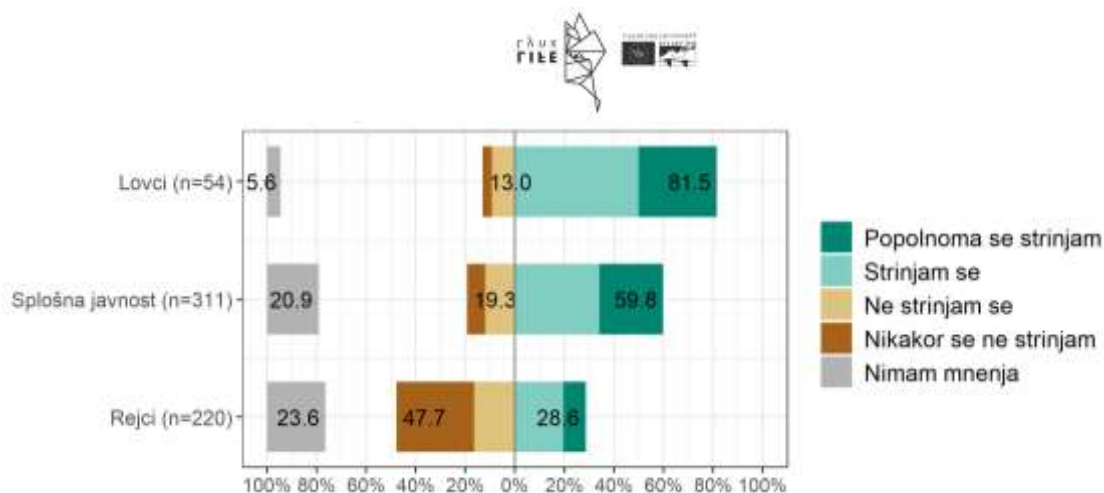

Slika 10: Populacija risa v Sloveniji je v dobrem stanju.

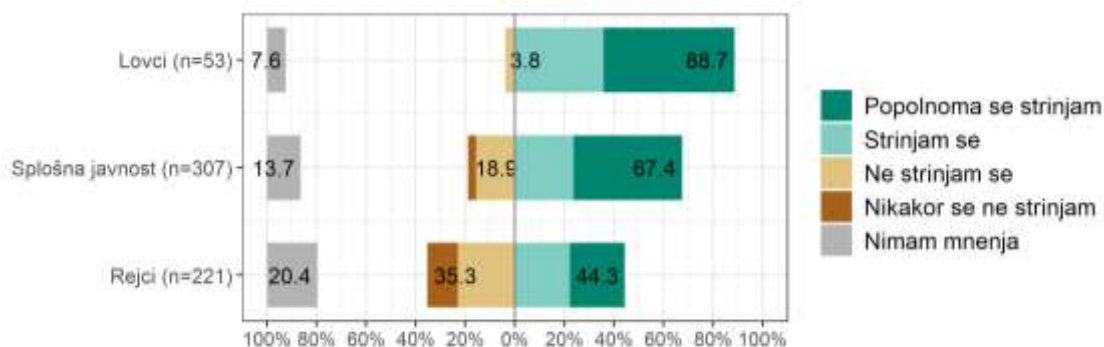
Slika 11: Populacije risa v Sloveniji je pred izumrtjem.

Podpora povečanju številčnosti risa (slika 12) je najbolj izrazita med lovci, medtem ko se z povečanjem strinja 59,8% anketirancev splošne javnosti, 20,9% pa je imelo nevtralno mnenje. Najmanj naklonjenosti povečanju števila risov je med rejci, saj se večji delež z povečanjem ne strinja (47,7%). Podporo povečanju števila risov je izrazilo le 28,6% anketiranih rejcev. Izrazito nestrinjanje lahko predstavlja problem pri doseljevanju novih risov. V Dinaridih so se anketiranci na povečanje risa odzvali pozitivno, saj se je s tem strinjalo 54,3% anketirancev, medtem ko je bil delež enako mislečih v Alpah le 40,3%.

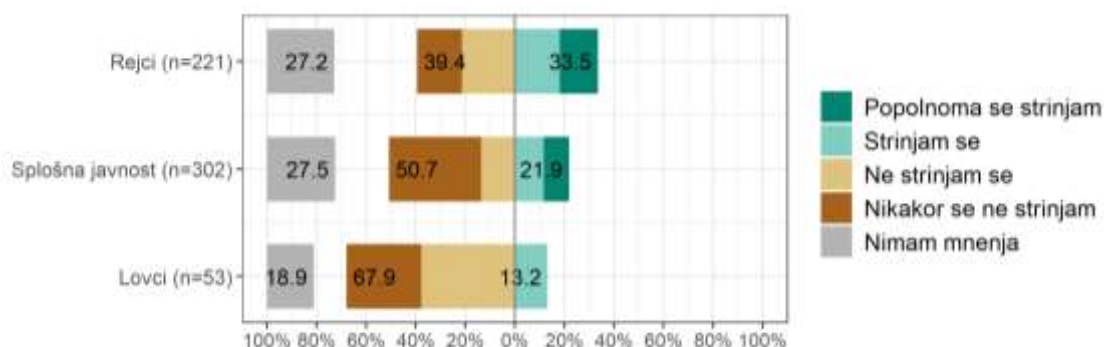

Slika 12: V Sloveniji bi morali povečati število risov.

Ris ima v Sloveniji status zavarovane vrste, zato zanj ni razpisane lovne dobe in kvot za odstrel. Zaradi vpliva na plenske vrste oziroma zmanjševanja konflikta pa se velike zveri pogosto upravlja s pomočjo odstrela. Z trditvami »Zaenkrat je v Sloveniji premalo risov, da bi jih lovili« (slika 13) in »Potrebno bi bilo določiti redne kvote za odstrel risa v Sloveniji« (slika 14) smo preverili mnenje anketirancev o odlovu risov. Zanimivo je, da se z lovom risa najmanj strinjajo lovci, medtem ko 67,4% anketirancev splošne javnosti verjame, da je risov premalo da bi jih lovili, hkrati pa le 50,7% nasprotuje uvedbi rednih kvot za odstrel. Opazen je tudi negativni odnos rejcev, saj se jih le 44,3% strinja, da je risov premalo da bi jih lovil, z uvedbo rednih kvot za odstrel pa se strinja 33,5%.

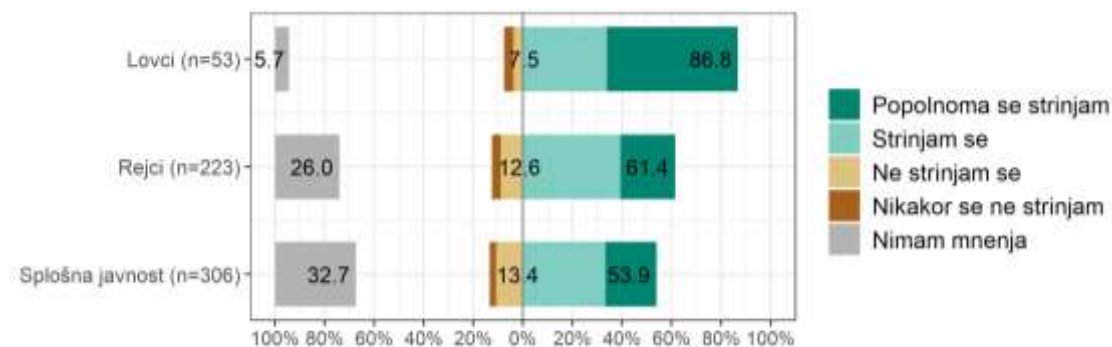
Slika 13: Zaenkrat je v Sloveniji premalo risov, da bi jih lovili.

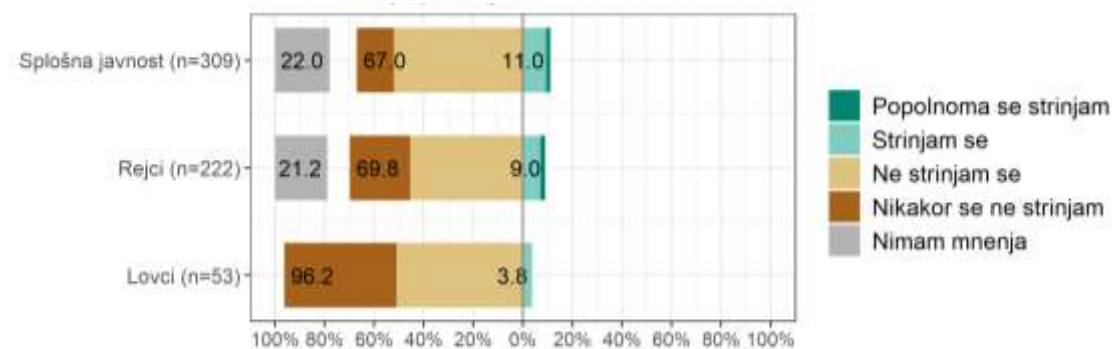
Slika 14: Potrebno bi bilo določiti redne kvote za odstrel risa v Sloveniji.

Za upad številčnosti populacije risa je bilo tekom let izpostavljenih več razlogov. Z uporabo genetike smo ugotovili, da je za sedanje zmanjšanje številčnosti, kriva sorodnost risov, oziroma mutacije, ki so posledica parjenja znotraj zaprte skupine posameznikov skozi več generacij. V vprašalnik smo vključili več trditev z razlogi za upad številčnosti populacije (slika 15 – 18). Rezultati kažejo, da vsi anketiranci

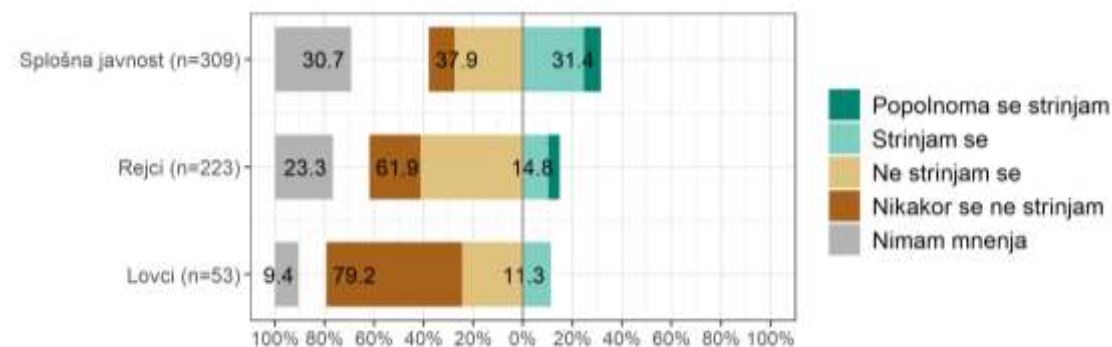
kot največji razlog za upad populacije risa vidijo parjenje v sorodstvu, medtem ko v krivolovu, prekomernem lovu in pomanjkanju hrane ne prepoznajo razloga za upad številčnosti populacije risa.

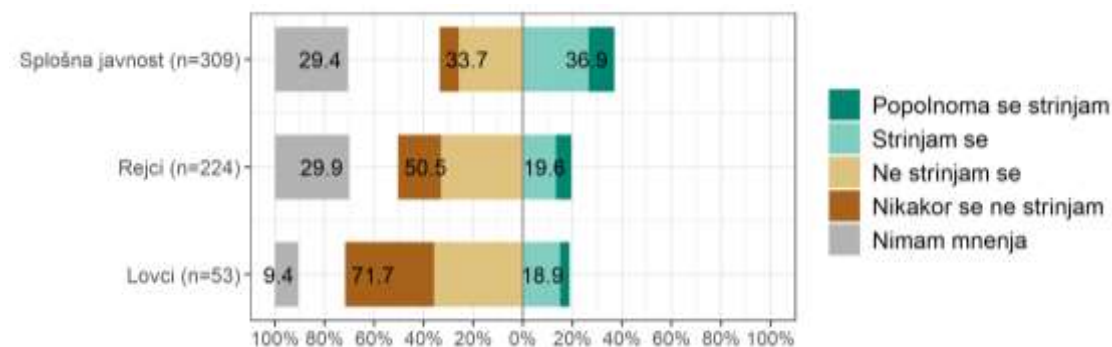
Slika 15: Parjenje v sorodstvu je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.

Slika 16: Pomanjkanje hrane je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.

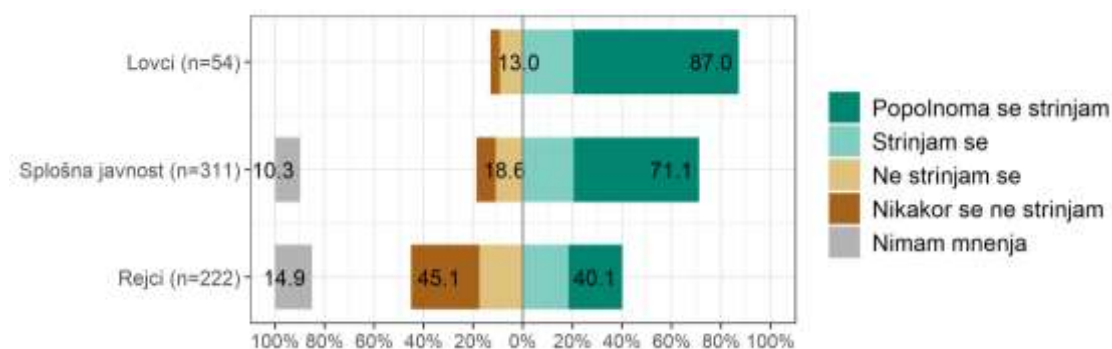
Slika 17: Prekomeren lov je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.

Slika 18: Nezakonito ubijanje (krivolov) je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.

Dodatna naselitev

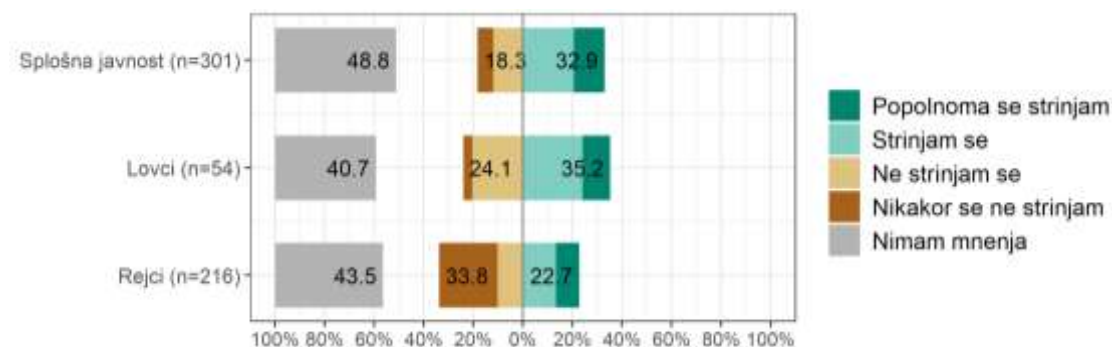
Prevelika sorodnost risov v Sloveniji je posledica majhnega števila in tudi sorodnosti osebkov, ki so bili uporabljeni za reintrodukcijo, ko uporaba genetike v naravovarstvu še ni bila ustaljena praksa. Zaprtost prostora za migratorne osebkke iz drugih populacij pa je onemogočila prihod novih genov, ki bi »osvežili« kri. Edina možnost za hitro pomoč populaciji risa je doselitev novih osebkov, ki bi pripomogli k zmanjšanju sorodnosti znotraj populacije. Strinjanje ljudi z doselitvijo novih osebkov je ključnega pomena za vzdrževanje pozitivnega odnosa ljudi do risa. Rezultati ankete kažejo, da se z doselitvijo novih risov (slika 19) strinjata tako splošna javnost kot lovci, problem pa predstavljajo rejci, ki se z naselitvijo ne strinjajo. Odzivi rejcev na trditve v anketi imajo pogosto večji del nevtralnih odgovorov, tu pa je delež neopredeljenih majhen, 45,1% anketiranih rejcev ne podpira doselitve novih risov, 40,1% pa se z njo strinja. Podpora doselitvi risa je močnejša v Dinaridih kot Alpah, 62,3% v Dinaridih in 54,5% v Alpah.

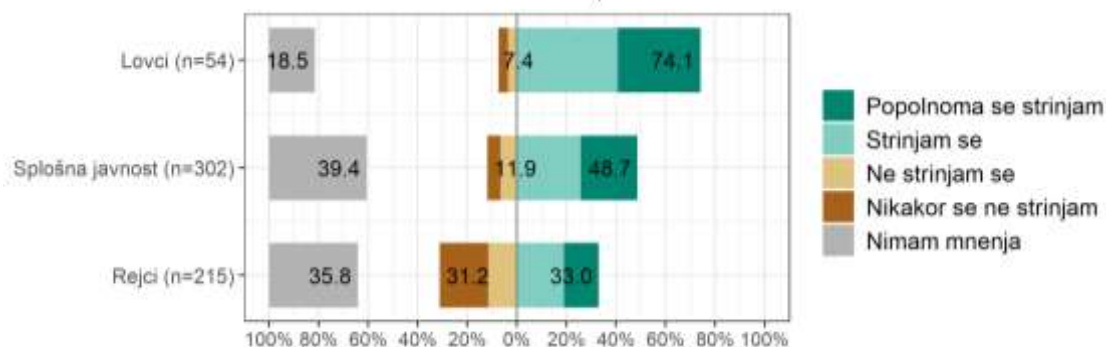
Slika 19: Podpiram doselitev novih risov v Slovenijo za rešitev populacije.

V Evropi so se ohranile manjše populacije risa, ki so večinoma premajhne da bi lahko nudile osebkke za doselitev. Izjema je karpatska populacija, ki šteje 2300-2400 osebkov ter iz nje izvirajo risi, ki so bili uporabljeni za prejšnjo doselitev v Slovenijo.

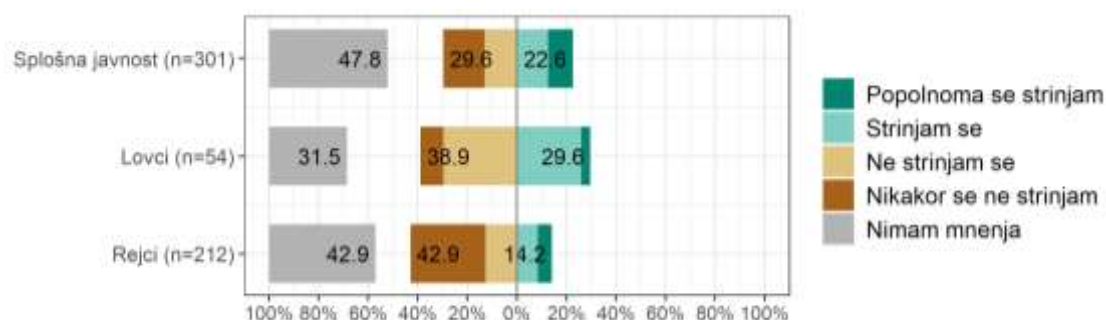
Anketirance smo s tremi trditvami (slika 20 – 22) povprašali ali menijo, da so risi iz švicarske, balkanske populacije in karpatske populacije, primerni za ponovno naselitev v slovensko populacijo. Anketiranci so se najbolj strinjali s uporabo risov iz karpatske populacije, najmanj pa s primernostjo balkanske populacije. Pri vseh treh skupinah lahko opazimo visok delež neopredeljenih, kar kaže na neinformiranost skupin o tej problematiki.

Slika 20: Risi iz ponovno naseljene populacije v Švici so primerni za okrepitev slovenske populacije.

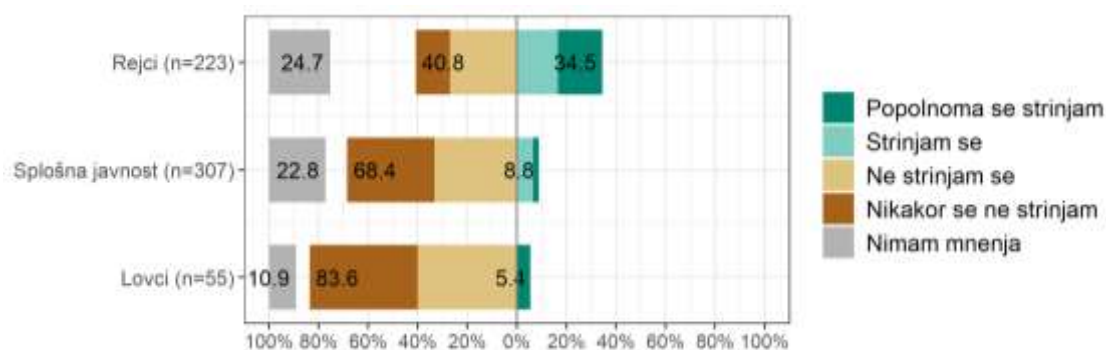
Slika 21: Risi iz večje populacije v Karpatih so primerni za okrepitev slovenske populacije.

Slika 22: Risi iz manjše in ogrožene balkanske populacije (Makedonija, Albanija) so primerni za okrepitev slovenske populacije.

Škode

Toleranca do prisotnosti velikih zveri je v veliki meri odvisna od števila konfliktov, ki jih imajo z ljudmi. Ris je izmed velikih zveri najmanj konfliktov saj se človeka izogiba ter povzroči relativno malo število škodnih primerov. V Sloveniji škodo po risu povrne država, vendar je poleg finančne plati pogosto potrebno upoštevati tudi emocije oškodovancev. Osebna negativna izkušnja lahko močno vpliva na oblikovanje stališča posameznikov. Anketirani lovci in splošna javnost se večinoma ne strinja, da ris povzroča nesprejemljivo škodo na drobnici (slika 23), medtem ko je ta delež pri rejcih precej nižji. Da ris povzroča nesprejemljivo škodo na drobnici meni kar 34,5% anketiranih rejcev. V Dinaridih se s tem ni strinjalo 63,7% anketirancev medtem ko je bil v Alpah ta delež nekoliko manjši (50,7%). Večino prehrane sestavlja srnjad in v manjšem deležu ptice in manjši sesalci. Da večji del njegove prehrane na področjih ob pašnikih predstavlja drobnica, se lovci in splošna javnost niso strinjali, pri rejcih pa spet opazimo deljeno sliko. Z trditvijo »Na območjih, kjer je ris prisoten blizu pašnikov, so domače živali njegov glavni vir hrane« (slika 24) se ni strinjalo le 40,8% anketiranih rejcev, medtem ko je 34,5% temu pritrdilo.

Slika 23: Risi povzročajo nesprejemljivo škodo na domačih živalih.

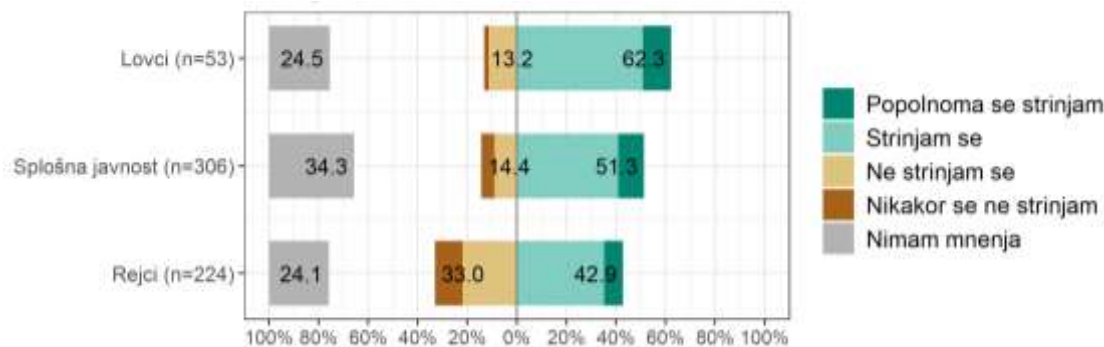

Slika 24: Na območjih, kjer je ris prisoten blizu pašnikov, so domače živali njegov glavni vir hrane.

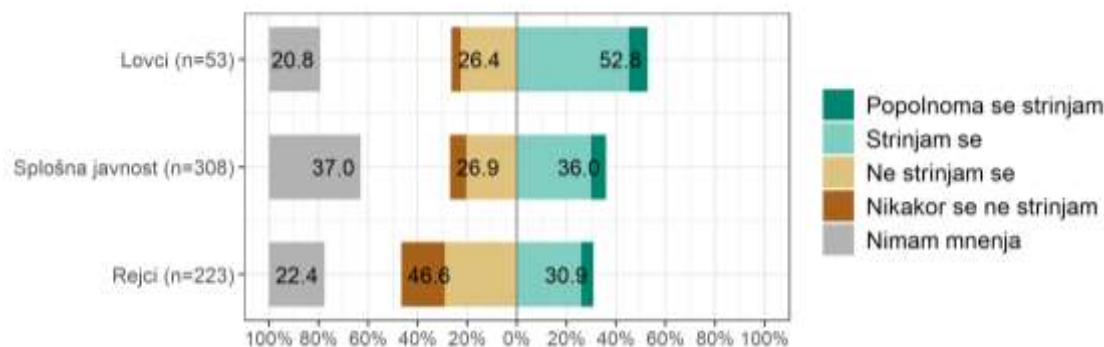
Zaščitni ukrepi

S širjenjem velikih zveri, te prihajajo na območja, kjer so bile odsotne že desetletja ali stoletja. Ljudje na teh območjih niso vajeni sobivanja z zvermi, zaradi česar prihaja do konfliktov, ki vplivajo na poslabšanje odnosa do velikih zveri. Izobraževanje o različnih načinih zaščite pašnih živali tako pomembno vpliva na zmanjšanje števila konfliktov in

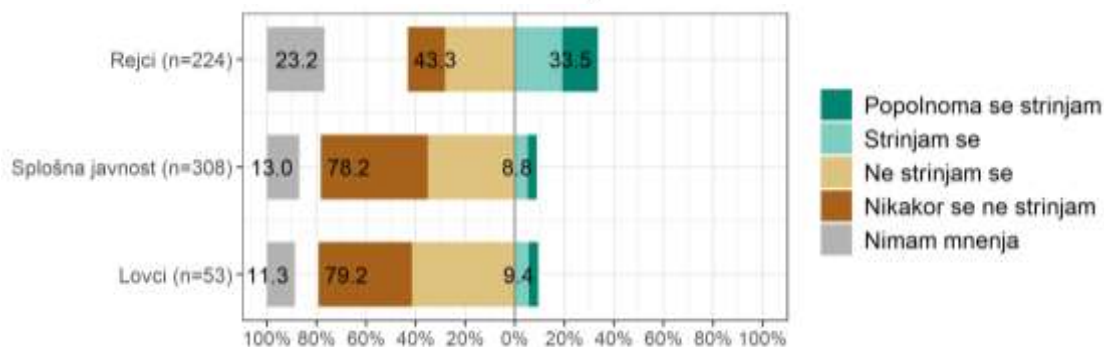
Anketiranci splošne javnosti in lovcev menijo, da so pastirski psi najbolj učinkovit način zaščite pašnih živali (slika 25), ki mu sledi električna ograja (slika 26). Mnenje rejcev se razlikuje, saj se velik del z učinkovitostjo zaščitnih ukrepov ne strinja. Izmed anketiranih rejcev se jih 42,9% strinja z učinkovitostjo pastirskih psov, kar 33,5% pa podpira odvzem risa kot način preprečevanja škod. Lovci in splošna javnost odvzemu (slika 27) močno nasprotujeta.

Slika 25: Pastirski psi so učinkoviti način za zaščito pašnih živali pred risom.

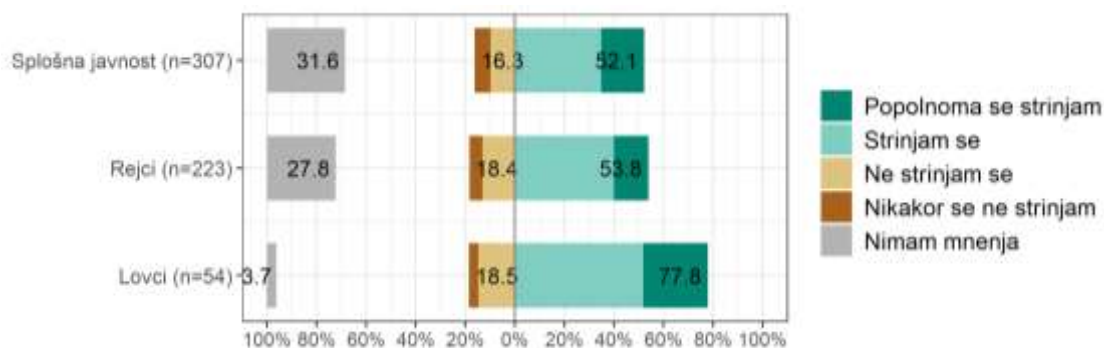
Slika 26: Električne ograje so učinkovit način za zaščito pašnih živali pred risom.

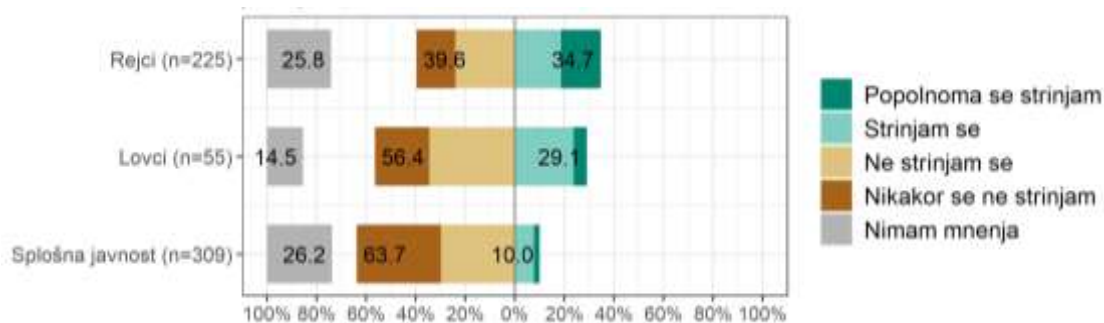
Slika 27: Odvzem risa je učinkovit način za preprečevanje škod v kmetijstvu.

Lovstvo in prepričanja o vplivu risa na plenske vrste

Večji del hrane risa pri nas predstavlja srnjad, zaradi česar lahko prihaja do konfliktov z lovci. Da bi lahko ocenili, kolikšen problem to lahko predstavlja v Sloveniji, smo anketirancem postavili dve trditvi: »Ris ima pomembno vlogo pri uravnavanju števila srnjadi« (slika 28) in »Zaradi prisotnosti risa imajo lovci manj priložnosti za lov parkljaste divjadi« (slika 29). Glede na rezultate lahko sklepamo, da se lovci strinjajo o pomembni vlogi, ki jo ima ris pri uravnavanju števila srnjadi, hkrati pa skoraj tretjino skrbi, da bodo imeli zaradi tega manj možnosti za lov na parkljasto divjad. Splošna javnost in rejci imata podobno stališče glede vloge risa, saj se je s trditvijo »Ris ima pomembno vlogo pri uravnavanju števila srnjadi« strinjala približno polovica anketirancev obeh skupin. Hkrati pa splošna javnost ne meni, da bo prisotnost risa vplivala na možnost lovcev za lov parkljaste divjadi, medtem ko rejci menijo, da bo risova prisotnost na to vplivala. Kar 34,7% anketiranih rejcev meni, da bodo imeli zaradi prisotnosti risa lovci manj možnosti za lov parkljaste divjadi.

Slika 28: Ris ima pomembno vlogo pri uravnavanju števila srnjadi.

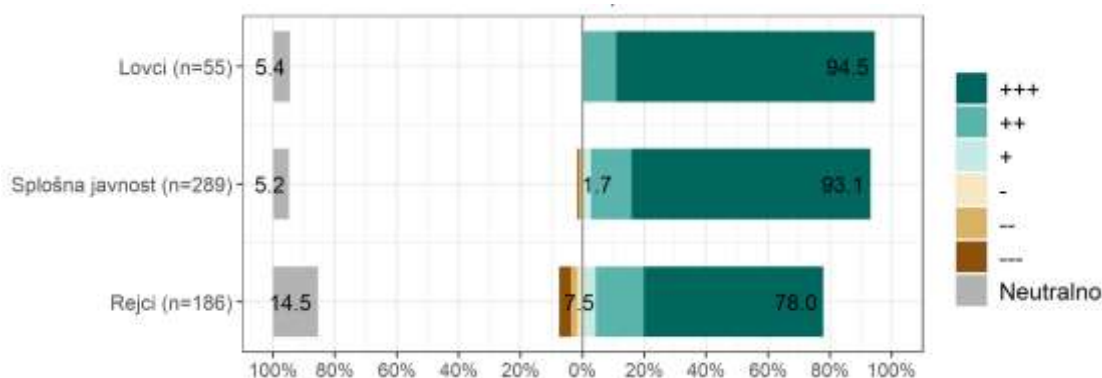
Slika 29: Zaradi prisotnosti risa imajo lovci manj priložnosti za lov na parkljaste divjadi (srnjad in jelenjad).

Ris kot vrednota

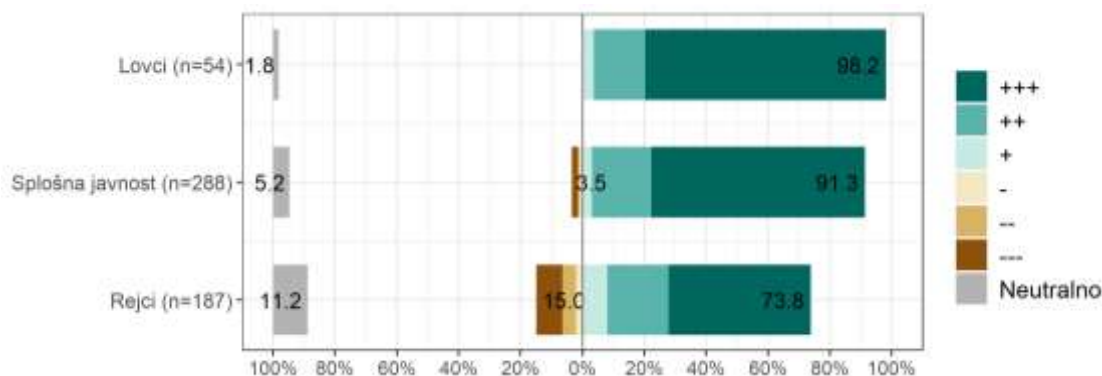
Odnos ljudi do velikih zveri je posledica vpliva večih dejavnikov in se oblikuje z odraščanjem. V kolikor posameznik nima močnih osebnih izkušenj, se lahko tudi relativno hitro spremeni. Vrednote pa privzamemo zgodaj v življenju in se zelo redko spremenijo. Te vrednote kasneje tudi vplivajo na oblikovanje mnenj in vedenjskih vzorcev (Dickman et al. 2013). Poleg vpliva na odnos do velikih zveri, imajo osebne vrednote tudi vpliv na sprejemanje metod za upravljanje z velikimi zvermi.

Anketirance smo vprašali kakšen se jim zdi ris (slika 30 – 33), pri čemer so se lahko opredelili na 7-stopenjski lestvici. Zanimivo je, da se večini zdi ris lep in zanimiv, pri čemer je pri rejcih malo višji delež negativnih odgovorov. Na vprašanje ali se jim ris zdi škodljiv ali koristen so najbolj pozitivno odgovorili anketiranci splošne javnosti, kjer se ris zdi koristen 78,4% anketirancev. Pri lovcih je bilo tega mnenja 71,4% anketirancev, medtem ko je bilo mnenje rejcev precej drugačno. Le 43,4% anketiranih rejcev se je strinjalo, da je ris koristen in 42,4% je menilo, da je ris škodljiv.

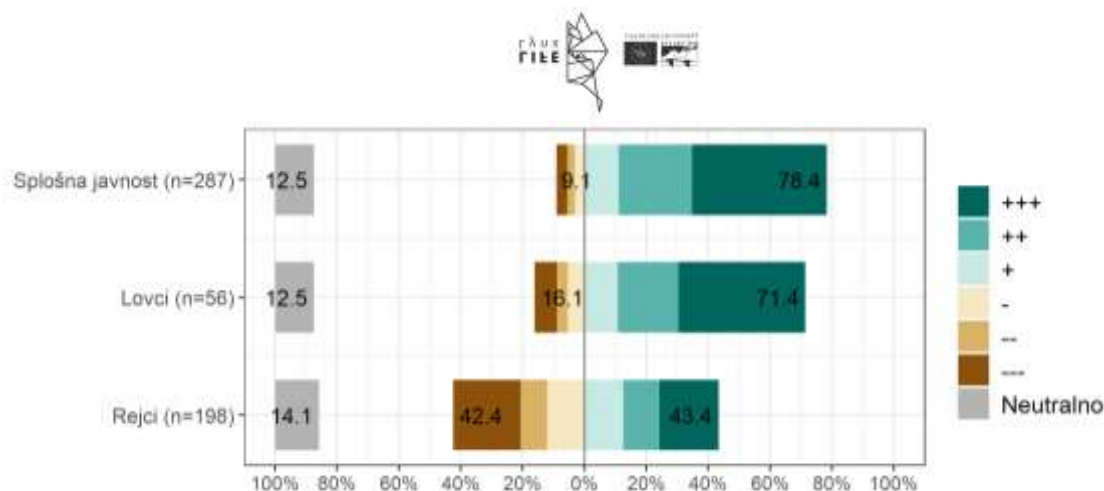
Na vprašanje ali se jim ris zdi nevaren ali nenevaren so najbolj pozitivno odgovorili lovci, saj se kar 75,5% anketirancem ris zdi nenevaren. Pri splošni javnosti je bilo istega mnenja 67,6% anketirancev. Negativno mnenje o risu pri rejcih se opazi tudi tukaj, saj je mnenja, da je ris nenevaren 46,6% rejcev, s tem pa se ne strinja 40,9%.

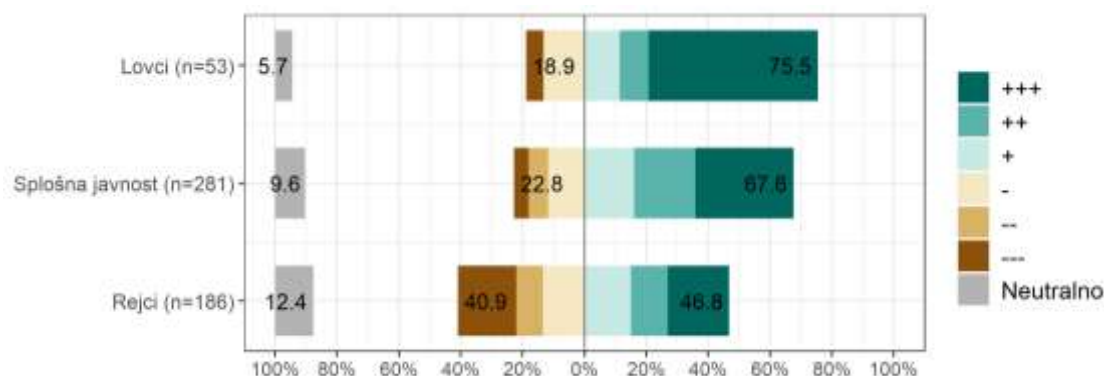
Slika 30: Kakšen se vam zdi ris? Grd/Lep.

Slika 31: Kakšen se vam zdi ris? Nezanimiv/Zanimiv.

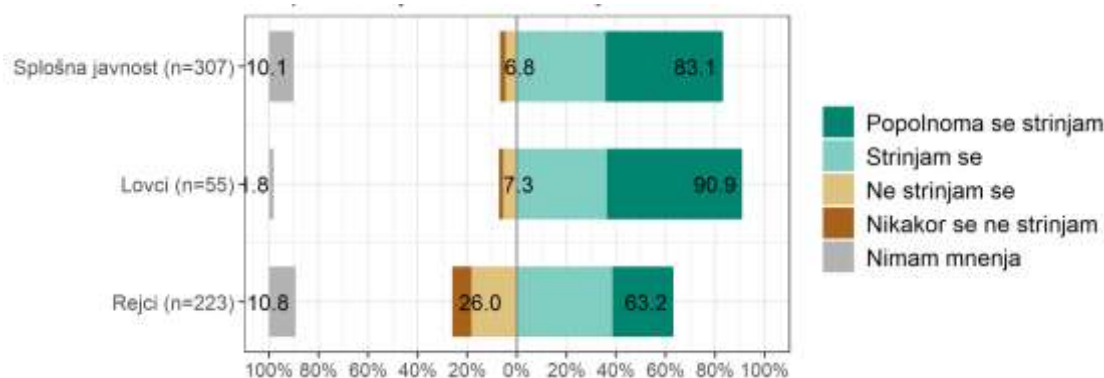

Slika 32: Kakšen se vam zdi ris? Škodljiv/Koristen.

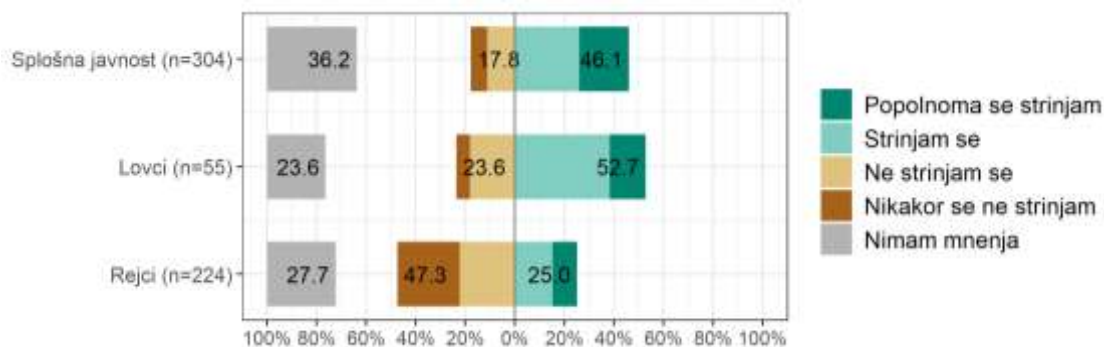

Slika 33: Kakšen se vam zdi ris? Nevaren/Nenevaren.

Velike zveri se večinoma povezuje s konflikti, ne omenja pa se koristi, ki jih njihova prisotnost lahko prinese lokalnim prebivalcem. Ris kot možnost za turizem (slika 35) med anketiranci večinoma ni prepoznan, saj se je s trditvijo, da prisotnost risa pozitivno vpliva na turizem, strinjalo le 41,3% anketirancev z območja Dinaridov, na alpskem območju pa je bilo enakega mnenja le 33,2% anketirancev. Največ potenciala za turizem v risu vidijo lovci, verjetno na račun razvoja foto turizma in opazovanja živali, saj se je s pozitivnim vplivom risa na turizem strinjalo 52,7%. Tudi splošna javnost je z 46,1% enako mislečimi anketiranci podobnega mnenja. Najbolj negativen odnos kažejo rejci, kjer je le četrtna anketirancev v risu prepoznala potencial za turizem. Nasprotno pa so anketiranci risa povezovali s simbolom neokrnjene narave (slika 34), še najbolj je bilo to izraženo pri lovcih in kot pričakovano, najmanj pri rejcih.

Slika 34: Ris predstavlja simbol neokrnjene narave.

Slika 35: Prisotnost risa v Sloveniji pozitivno vpliva na turizem.

Poznavanje risa

Raziskave kažejo, da se z večjim znanjem poveča pozitiven odnos do velikih zveri. Ris je manj konflikten kot volk ali medved in zaradi skritega načina življenja tudi precej manj poznan. Pričakujemo, da bomo to opazili tudi pri analizi odgovorov na vprašanja o poznavanju risa. Glede na odgovore anketirancev bomo izračunali tudi indeks znanja posameznih deležniških skupin. V anketni vprašalnik smo vključili šest vprašanj, s katerimi smo preverjali poznavanje anketirancev o risu:

- Koliko v povprečju tehta odrasel samec risa?
- Kolikšna je dolžina risovega repa?
- Kaj predstavlja večino risove hrane v Sloveniji?
- Ris je v preteklosti v Sloveniji izumrl, nato pa je bil ponovno naseljen.
- Kakšen varstveni status ima ris v Sloveniji?
- Ali odškodnino za škodo, ki jo povzroči ris plača država?

Rezultati kažejo, da risa najbolj poznajo lovci, saj so v povprečju pravilno odgovorili na 4,4 od šestih vprašanj, medtem ko sta splošna javnost in rejci prikazala podobno znanje. Anketiranci splošne javnosti so v povprečju pravilno odgovorili na 3,2 vprašanja, rejci pa na 3,4 vprašanja. Največ težav so anketiranci imeli z vprašanjem o teži risa. Pravilo je odgovorilo 62,7% lovcev, 33,3% rejcev in 39,9% anketirancev splošne javnosti. Največ pravih odgovorov pa je bilo na vprašanje Kakšen varstveni status ima ris v Sloveniji? Da je ris v Sloveniji zavarovana vrsta je pravilno odgovorilo 98,1% lovcev, 78,9% rejcev in 65,9% anketirancev splošne javnosti. Zanimivi so tudi odgovori pri vprašanju glede izplačila odškodnine po risu. Ker je ris v Sloveniji zavarovana vrsta, škodo po njem izplačuje država. Med rejci je pravilno odgovorilo 53,8% anketirancev, kar 37,1% pa je odgovorilo z »Ne vem«. Pri splošni javnosti je pravilno odgovorilo 37% anketirancev, kar 55,6% pa odgovora ni poznalo. Lovci so bili dosti bolj informirani, saj jih je pravilo odgovorilo 82,7%, odgovora pa ni poznalo 11,5% anketirancev. Škode po risu so večinoma nizke, vendar bi z povečanjem populacije lahko narastle, zaradi česar je pomembno, da rejci poznajo možnosti za povračilo škod, ki bi zaradi tega lahko nastale. Boljše informiranje na tem področju lahko tudi vpliva na izboljšanje odnosa rejcev do risa. Poznavanje sistema povračila škod za splošno javnost sicer ni tako ključno, je pa še vedno zelo pomembno z vidika, ohranjanja naklonjenega odnosa do risa pri javnosti.

Viri informacij

Anketiranci si kot vir preko katerega prejmejo največ informacij o risu navedli televizijo in splet.

Seznanjenost s projektom LIFE Lynx

Za projekt je tekom prvega leta in pol projekta že slišalo 39,1% vseh anketirancev, pri čemer je zanimivo, da je delež rejcev, ki so že slišali za projekt višji na alpskem območju (46,4%) kot na dinarskem (28,8%). Pričakovali bi podobno sliko kot pri splošni javnosti, kjer v dinarskem delu bolj poznajo projekt, kot pa v alpskem. Tu je bilo do sedaj izvedenih večino projektnih dejavnosti, v lanskem letu pa je bil tu izveden tudi izpust risa iz Romunije.

Projekt najbolj poznajo lovci, saj je kar 98% anketiranih lovcev že slišalo za projekt. Lovska zveza je eden izmed projektnih partnerjev, s čimer lahko tudi razložimo visoko poznavnost projekta med anketiranimi lovci. Izmed posameznih ciljev projekta so med lovci najbolj poznani doselitev risov, čezmejno sodelovanje, vključevanje različnih deležniških skupin, manj pa sta poznana cilja pomoč odločevalcem in dokumentarni film.

Najmanj projekt pozna splošna javnost, saj je le 29,1 anketirancev že slišalo za projekt, od katerih je približno tretjina vedela, da sta doselitev risov in čezmejno sodelovanje cilja projekta. Ostali cilji so bili manj poznani.

Med rejci je za projekt slišalo 39,1% anketirancev, pri čemer so bili rezultati zelo podobni splošni javnosti, saj so izmed projektnih ciljev najbolj poznani doselitev risov in čezmejno sodelovanje, preostali cilji pa manj.

Anketiranje bomo ponovili še dva krat tekom sedem letnega projekta, kar nam bo omogočilo primerjavo prepoznavnosti projekta med posameznimi deležniškimi skupinami.

Zaključek

V primerjavi z javnomnenjsko raziskavo, ki je bila izvedena v projektu DinaRis (2008) je odnos splošne javnosti do risa zelo podoben, ohranitev risa in naselitev novih osebkov močno podpirajo. Pri lovcih je podpora risu še večja kot pred desetimi leti ter manj podpore ima lov na risa oziroma odstrel. Pri rejcih se kaže močnejši negativen odnos, doselitvi novih risov in povečanju številčnosti mnogi nasprotujejo. Med rejci in javnostjo je tudi večji del neopredeljenih, kar ni nujno pokazatelj neznanja in potrebe po informiranju ampak gre lahko za nezainteresiranost. Za razliko od informiranja pri neznanju, ki vpliva na povečanje pozitivnega odnosa, pa pri nezanimanju nima vpliva na izboljšanje odnosa. Na negativen odnos rejcev lahko vpliva tudi nepoznavanje možnosti povračila škode, saj je le polovica rejcev vedela, da škodo po risu povrne država.

Priloga 1 - Komentarji anketirancev

Tema je v redu. Cilj je dober, da se ohrani risa. Ampak ko se ga ohrani je potrebno njegovo število navzgor omejiti z odstrelom, ne pa da bo potem ista zgodba kot z volkom in šakalom, ker to ni več naravovarstvo ampak uničevanje kmetov.

Menim, da v našem okolju že dovolj škode povzročajo volkovi in šakali in zato ne potrebujemo še risov.

Rad imam živali in naravo na splošno. Ni mi vseeno, kaj ljudje počnejo z njimi in z njo. Preden se bo človek osvestil, bo trajalo še dolgo časa, zato podpiram (oba z ženo) delovanje naravovarstvenih nevladnih organizacij, ker je to edina možnost, da planet preživi. Človek s svojimi dejanji in pohlepom uničuje sebe in naravo, kar je v današnjem razvitem svetu prava sramota. Denar je sveta vladar, vse ostalo pa tudi, če izgine. Nerazumljivo in obžalovanja vredno. Upam, da boste vztrajali v

svojih projektih in vam želim vso srečo. Lep pozdrav!

Ris je lepa žival. Upam, da ga boste ohranili. Lep pozdrav.

*Srečno pri projektu!
Ukrepe zoper škodljivo ravnanje lovcev.*

Ali menite, da bo ris imel dovolj velik gozdni habitat, da mu ne bo potrebno zahajati v bližino ljudi?

Pred leti ste že risa naselili "strokovno" in rezultat tega je sedaj ta današnja situacija. Ob taki politiki kot je trenutno sem striktno proti vsem zverem, ki povzročajo škodo na domačih živalih in na zasebnih pašnikih in planinah. Kompromis bi se verjetno našel v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom, lovci in seveda lastniki domačih pašnih živali in lastniki parcel, nikakor pa ne s številnimi nevladnimi organizacijami in združenji, ki še nikoli niso bili seznanjeni s problemi, ki jih imamo. Predlagam, da si kupijo gozdove, pašnike itd, jih ogradijo in potem naselijo po želji zveri kolikor jih želijo in jim tudi posledično zagotovijo primeren življenjski prostor in jih občudujejo na svoj račun in ne na našega kot je sedaj. Lokalno prebivalstvo je prvo, ki bi moralo za to problematiko imeti prvo besedo in ne vsi drugi. Tudi sam sem že udeležen napadov volkov na moje živali in posledično imam kar nekaj škode. Razen zapisnika od države v kar nekaj mesecih nisem uspel dobiti nič.

Ohranimo risa - čudovito žival.

Tema se nanaša na risa, ki je na našem področju še najmanj problematičen. Populacija je prisotna po izsledkih v (neberljivo). Lep pozdrav.

*Bojazen, da stvari uidejo izpod nadzora tako kot se dogaja pri populaciji volka.
Spoštovani! Postrelite volkove, rise pa pustite živeti tam kot so. Namesto raziskav darujte v dobrodelne namene za res reveže, ne brezposelne. Hvala.*

Z risom sem se že srečal pa se ne bi rad več.

Vprašanja od št 32 do 39 so izrazito strokovna vprašanja. O njih ne morejo odločati delno poučeni ljudje ampak stroka. Zato menim, da se s temi odgovori ne sme manipulirati. Lep pozdrav

Glede na to, da imam 7 posvojenih muc, je ris meni le še ena ljuba mačka. Želim vam srečo in uspeh pri vašem delu.

Ljudje nismo gospodarji tega sveta. Uničujemo vse kar nam je dano. Ta planet imamo le na izposoj, morali bomo veliko lepše skrbeti zanj. Zemlja ni naše smetišče. Naša naloga je, da sobivamo z drugimi prebivalci tega planeta. Brez živali in rastlin tudi mi ne bomo obstajali. Ohranimo zdravo naravo, živali in rastline v njej. Ljudje nismo superiorna vrsta, čeprav se obnašamo tako. To pišem, ker mi je mar, kakšen planet bomo pustili za sabo.

Želim vam uspešno upravljanje s populacijo risov. Medvedov in volkov (kar ni tema ankete) je pa že malo preveč.

Glede škode, ki jo povzročajo zveri bi morala država plačati dvakratno vrednost umorjene živali na kmetiji.

Želim vam vso srečo pri zaščiti in pomladitvi populacije risa v Sloveniji. Želim vam, da bi pri večini deležnikov naleteli na razumevanje in odobravanje. Želim vam vse najboljše v novem letu in veliko uspeha pri delu.

Sam osebno nimam nič proti nobeni živali, je pa potrebno pomisliti tudi na ostale ljudi, ki jim je glavni dohodek živinoreja (ovčereja ipd), ris verjetno predstavlja neko grožnjo tem živalim. Škoda, povzročena zaradi risa, bi morala biti poplačana upravičencu.

Medved, volk, šakal, ris ... Naj z njim upravljajo in ocenjujejo koliko jih je potrebno in kje strokovno usposobljeni ne pa naravovarstveniki!!!

V našem okraju smo imeli že preveč nevšečnosti zaradi napadov na drobnico prosto živeče zveri (vovk, šakal, medved), zato smo apsolutno proti naselitvi risov, saj v naših krajih je to zver vsiljena v naš prostor. Vem, da je ris nevaren, ker sem pred leti pri gobarjenju naletel nanj iz oči v oči v ca 4 m pa se ni umaknil, še več, dal se je v položaj napada.

Morda bi bilo na mestu vprašanje: ali imate bivališče (stalno ali začasno, vikend...) na območju risa. S pošto številko ste dobili podatek samo o stalnem bivališču, ne pa za vikende.

Kot sem že omenila, medvedi in volki napadajo naše domače živali. Zaradi tega je tudi nevaren sprehod ali delo v gozdu. Divji prašičinam (neberljivo) travnike, njive s pridelki. Jeleni nam preskočijo ograjene njive in uničijo pridelke. To je velika žalost in sicer za nižji sloj Slovencev. V kolikor se razširi še število risov, bo še bolj žalostno.

Lahko bi vprašali: kako se razmnožuje, kdaj, koliko mladičev ima, kako daleč se giblje, kje prenočuje (tla, drevo, brlogi).

Ris je tujerodna invazivna živalska vrsta katera izpodriva avtohtone živalske vrste iz Slovenske nature. Zaradi naseljevanja risa je ogroženo kmetovanje in dobrobit domačih živali saj bodo kmetje prisiljeni imeti živali v hlevih saj so ob večji populaciji zveri (kamor spada tudi ris) na pašnikih ogrožene.

Preden se razmišlja o doseljevanju risa bi bilo potrebno urediti stanje ostalih velikih zveri - predvsem volkov, šakalov in mesojedega dela medvedov. Ko pride do škode bi moralo biti reševanje problema hitro in učinkovito (brez politiziranja in vpletanja samooklicanih ljubiteljev narave). Strokovne in predvsem praktične rešitve. Planinska paša je dobrobit za živali in planino, bo pa v prihodnje težko, če bodo tam zveri sploh pa v takem številu.

Ta anketa mi ni poslana pravi čas. V zadnjih 3 mesecih sem imel 2 napada volkov.

Bil sem jagar in kakoli nis rado pokončal živali sam za družbu se hodil in mislim da je premalo živali pre ko otrok rojen na Žumberku in Gorjancev je bilo veliko živali več in nikoli nismo slišali da je koga napala žival. Hostu smo bili velik pasil goveda ko otroki. Žival se ovlad kak ti odreagiraš.

Popolnoma podpiram projekt.

Preveč je medvedov, volkov in šakalov zato ne potrebujemo še risa! Lep pozdrav.

Nas kmete moti to, da se ne bi zgodilo tako kot z volkovi in medvedi. Saj se piše in govori o teh zvereh zgodi se pa nič. Mislim da je prav da so tudi te živali prisotne, ne pa v takem številu. In če želite si jih peljite domov pa jih hranite.

Mene to ne zanima, zato jaz ne bom to izpolnjevala, jaz lahko živim brez risa.

"Hvala" za moje sodelovanje. Upam, da se bo večina mojih tovarišev, lovcev opredelilo podobno. LP

Fakulteta za strojništvo v Ljubljani - Upokojenec

Prosim vztrajajte pri svojem delu

Želim vam veliko uspeha pri projektu. Ne vem sicer, koliko jih je v Sloveniji, vendar sem imela priložnost videti risa v Loški dolini.

Ne potrujemo rise v slovenske gozdove!!!

Zanimivo bi bilo narediti anketo o volku. Saj je večinoma volk iztrebil risa in drugo divjad iz naših gozdov!

Srečno 2020 - vam in risom!

Moj sin pravi, da upa, da bodo risi za večno obstajali in da ste vsi biologi pogumni borci (8 let).

Pri vprašanju št 22 sem napisala, da so pastirski psi učinkovit način za zaščito, a mislim, da to ni potrebno. Ker verjetno ni tako hud plenilec. Povsem druga zgodba je z volkom, ki tukaj v Gorenjih Novakih, kjer živimo, res povzroča težave.

Ali želite imeti zverinjak? Poglejte kako je Slovenija majhna in koliko takih zveri prenese okolje, ki naj bi bilo samooskrbno - tako še za lastno varnost kmalu ne bomo zmogli poskrbeti, ker so zveri bolj zaščitene kot domače živali in ljudje - pomislite malo ...

Zahvaljujem se vam, ker skrbite za ohranitev vrst in se trudite tudi z ozaveščanjem ljudi. Pot je velikokrat naporna, a ne obupajte. Naravovarstveni pozdrav!

Premalo obveščenost podeželskega prebivalstva glede risje populacije.

Spoštovani! Na vaše vprašanje vam odgovarjam z veseljem. Vi če želite in ste zainteresirani za rise si jih pripeljite v Ljubljano na fakulteto. Mi na vaseh in v osiromašenem mestu od tega nimamo nobene koristi k večjemu škodo. Mi z teh siromašnih plačah in penzijah ne moremo pokrivat škode ki jo dela takšna ali drugačna divjad. Hvala na razumevanju. Raziskovali bi raje domače živali da se bi mladi ukvarjali z hrano pridelano doma ne pa zagovarjali divjad.

Sem proti naseljevanju katerihkoli divjih živali

Živim blizu gozda imamo polno živali, ki nam povzročajo škodo in nič ne dobimo od tega. Srnjad, lisice, volkovi, medved, divji prašič, jeleni. Imamo že zaradi tega velike probleme. Če bi radi imeli risa in volkove jih dajte v živalski vrt in bojo vsem na ogled brez škode v naravi. LP

Če boste ponovno naselili oz povečali število risov v Sloveniji. Vprašajte se kaj bo to za nas kmete pomenilo - propad kmetijstva v Sloveniji! Že zaradi volkov in medvedov, ki so se namnožili kot miši (najprej uredite to zadevo) potem se začnite ukvarjati z risi! Slovenija je ratala zverinjak! Srečno 2020!

Pomagajte zmanjšati populacijo srnjadi - hodijo po vaseh ni nič od pridelkov ne pustijo pri miru (5m) od hiš pojedjo vse.

Ali so v Sloveniji zaznali napad risa na drobnico= Skrbi nas, da se ne bi ris razširil isto kot volk in medved, sožitje z njimi ni mogoče.

Na mojem prvem mestu je človek, ne živali. Živali same poskrbijo za obstoj v naravi.

Zveri kot so medved šakal vok divji prašič ris bi morale biti bolj kontrolirane. Prej če si hotel te zveri videti si moral iti na Kočevsko. Meni je prišla lisica v dnevno sobo sredi vasi. Oprostite pisavi imam 82 let.

Sem iz Zakojce. Želeli ste moje mnenje glede risa naj vam ga povem. Pa ogradite v Ljubljani Tivoli in tam naselite risa, pa se za otroke naredite tam šolsko pot pa boste videli reakcije staršev teh otrok.

Tako je pri nas otroci morajo v šolo 15 do 20 minut do avtobusa po samotnih poteh in so v nevarnosti. Prosim vas pa pustite našo Slovenijo lepo in ne zverinjak. Torej ogradite svoja državna posestva tako kot diktirate nam in tam naselite medveda, volka, risa, divje svinje, srnjad in jelenjad. Mi moramo imeti vse v ograjah pa še nič ne pomaga. Torej naše živali jejo samo ostanke in tudi mi ker ograja nič ne pomaga. Zato vas prosim pridite pogledat naše travnike, ki so jih obdelali divji prašiči pa ostanke zelenjave na njivah da se boste sami prepričali kaj nam ta golazen ustvarja. Ali res hočete nas izgnati iz podeželja.

Risa kar naselite, poskrbite da bo škoda poplačana predvsem na podeželju. O izločitvi in količini živali naj odloča stroka in ne politika, ki o tem nimajo pojma, kakor tudi nevladne organizacije, ki se zavzemajo za volke in rise.

medvede se je nehalo šteti, ko so jih našteali čez mero, delali so lovci in zbiral iztrebke, drugi pa kasirali mastne denarje in sedeli v pisarni. Z risom in volkom je isto. Zakaj se ne štiti ovc, koz, konj in govedi, a to niso živali. (Komentar pri 30 - finančni mehanizmi EU pa se neupravičeno koristijo, metanje denarje proč, nekateri se s tem okoriščajo. Z raziskavo medveda, katera je bila prav tako prekinjena predčasno, denarja pa se je počrpal, kje je protikorupcijska komisija; pri 36 - kdo jih je selil 100 let nazaj?)

Se strinjam, da se populacija risa ohrani, vendar v malih količinah le toliko, da se populacija ohrani nikakor pa ne v večjih količinah, da bi posledično zaradi hrane bile ogrožene druge divje živali kot so srnjad in tudi domače, kot so ovce, koze in še kaj. Če pa že slučajno pride do škode pri domačih živalih pa bi morali biti odgovorni bolj tolerantni do prizadetih kmetov in z manj papirologije poravnati škodo ne pa tako kot se sedaj dogaja pri uveljavljanju odškodnine zaradi divjadi! ne more pa kmet vse zavarovati s pastirji!

Vprašanja, ki so postavljena v nikalni obliki, niso povsem primerna za tako vrsto vprašalnikov.

Lep pozdra. Se opravičujem za zamudo. Sem bil v tujini.

Kot sem vam že nekaj povedal na vprašanjih, še enkrat napišem: star sem 70 let in vsa leta živim z naravo, ljubim domače in divje živali kot tudi zveri. Zato poudarjam, da preveliko število zveri ni primerno glede napovršino: po nekaterih krajih vemo, da je perjad/petelin, ruševac, jereb) kot tudi planinski zajec in vse druge male živali tik pred izumrtjem. največji sovražnik teh živali je prav ris. Glede kmetijstva pa ris povzroča škodo (kmetom in s tem tudi državi) na pašnikih po podeželju.

Država ni mirodajno za reševanje problemov, ki jih povzročajo živali oz jih rešujejo prepočasi. Menim, da mora država razmisliti o izdaji koncesije posameznikom, ki bi se potrudili za ohranitev določene vrste živali. To velja za vse vrste živali, pripraviti rezervate neokrnjene narave za živali, saj glede na spremembe, ki se dogajajo bodo zelo hitro ogrožene vse živalske vrste v divjini! Tole doseljevanje, recimo, da podaljša obstoj risa v Sloveniji pri sedanjih pogojih za 15 let. Volkovi so močno zmanjšali populacijo parkljaste divjadi na našem koncu, verjetno je tudi manj hrane za risa! Slovenija je morda premajhna za vse te mesojedce...medved, ris, volk, šakal...

V letu 74 ob prvi naselitvi risa v Kočevske gozdove, so nam rekli, da je ris selektor, ki lovi le bolno

divjad. Torej je neke vrste higienik, oziroma selektor. Predlagam: naselimo risa pred zdravstvene ustanove, na bolne ljudi bo ris zarenčal, pošljemo jih k zdravniku, na koga pa bo ravnodušen, ga pošljemo delat, ker je zdrav! Tako bomo na naraven način rešili bolno zdravstvo. Lep pozdrav in obilo uspehov z risom (ne gumijastim)!

Po mojem vedenju je bil ris naseljen, da bo delal selekcijo med zdravo in bolno divjadjo, pa se je pokazalo, da mnogokrat pokonča zdravo divjad (je bilo dokazano).

Spoštovani! Izpolnil sem vaš vprašalnik, ne bodimo psihologi temveč prisluhljivo naravi, prosim vas. Pustite jo. Še nekaj tu je premalo kmečke pameti, še pogrešali jo boste. Hvala. Zakaj še ris?

Na našem območju zadnjih 60 let ni bilo risa, razen občasno (1-2 leti se je sledil) vendar ni obstal. Verjetno tu ni primernih pogojev, pa tudi ni zaželen. Vsekakor pa ga je potrebno ohraniti, kjer je to možno oz ustrezno z vidika risa in ostalih akterjev na lokaciji.

Moje sanje so bile, da bom nadaljeval tradicijo ekološkega kmetijstva. "Celo" mladost sem posvetil vzreji kvalitetnega tropa ovac. Sedaj, ko sem to dosegel, sem primoran opustiti kmetijstvo zaradi zveri. V jeseni so mi volkovi pokončali kar nekaj ovc, vendar smo našli le 3, zaradi prepadnega terena na 2300mndmv. Podobno se je zgodilo na okoliških planinah. Te planine bodo v parih letih zapuščene (najprej drobnica, nato govedo). Prisoten je tudi strah ljudi. Vse to samo zato, da je Slovenija lahko zverinjak. Podpiram ohranjanje vrst, vendar je treba gledati s strani vseh deležnikov. Sobivanje z zvermi v Alpah ni mogoče!!! Ne psi, nikakor ne ograja. Nesmiselno se mi zdi, da boste zaradi parih vrst zveri in evropskih sredstev uničili podeželje, ekološke kmete, ki velikokrat nerentabilno, a z veseljem ohranjajo tradicijo, planine... Potrebno je strokovno upravljanje z zvermi, tako da se jih regulira na območja, kjer so preventivni ukrepi možni. Naselili so volka, ki mi je uničil skoraj celo čredo ovc. Sedaj pa elite povečati še število risov, ki imajo med drugim tudi domače živali za plen. Nisem popolnoma odklonilen do te vrste živali. Kar jih je, naj ostanejo, saj tako ne delajo škode ne kmetu ne populaciji v gozdu. Povečano število teh živali bo to spremenilo. Država ti povrne škodo, truda in zadovoljstva, ki ga vložiš v rejo domače živali, pa ti ne povrne nobeden, niti ne denar.

Krmišča na višje ležečih predelih, kjer ni ljudi in domačih živali (mrhovišča)

Imam pripombo: pogunile domače živali naj vozijo na krmišča v globino gozda, da so te živali - tudi medved - čim dlje od naselij, kot je bilo nekoč. Če ima država živali naj tudi poskrbi za njih, hrano (odpadki iz klavnic).

Vsekakor sem za ohranitev živalske vrste risa v Sloveniji, vendar menim, da je pri možni naselitvi risov potreben res strokoven pristop, da se ne bo zgodilo tako kot se dogaja s situacijo volkov v Sloveniji, ki je očitno ušla izpod nadzora.

Varstvo živali in narave se mora začeti z vrtcem in sprehodi v naravi!

Potrebno je ohraniti prosto živeče živali v populaciji, ki ne povzroča škode.

Skrbimo za vse živali

Če bi bil vprašalnik o medvedih in volkovi, bi bila proti. Volkovi in medvedi predstavljajo veliko nevarnost za prebivalstvo v odročnih krajih. Risov pa se v glavnem ljudje ne bojimo, pa tudi za domače živali so manj nevarni. (Vem pa, da jih ne marajo lovci zaradi srnjadi). To je stališče nas, ki živimo v odročnih krajih!

Zakaj naselitev samo na Kočevskem in Notranjskem - a je zaradi naselitev sosenjnih kolonij - risa na Hrvaškem?

Morate ga razmnožit, ker je prelep.

Če že imamo divje zveri bi morali skrbeti, da bi šla v pravo smer, da ne bi ogrožali domače živali in ljudi

Spoštovani! Ris je zelo plemenita žival in ga naši gozdovi potrebujejo. Strinjam se pa ne, da se je razširil šakal. Tudi volka bi bilo treba zmanjšati. Križance vse! Lep pozdrav

Moje mnenje: strokovne izjave v javnosti so skope; mislim, da nismo dovolj informirani glede sobivanja risov z ostalimi živalmi v Sloveniji in vpliv na ljudi; pogrešam prisotnost člankov v javnih sredstvih obveščanja

Pri nas je preveč zveri: medvedov, volkov, šakalov, lisice. Za mene so bolj pomembne domače živali kot zveri in mirno sprehajanje v gozdu. Število zveri je treba zmanjšati.

Ukvarjajte se z bolj donosnimi stvarmi, da ne bo lačnih ljudi.

Prosim da v nadaljnjo bolj obveščate kmete s potekom naselitve in kakšne ukrepe se bo izvedlo v primeru napada risa na domače živali. Kako naj kmetje zavarujejo svojo živino, ki je celoletno na paši, kajti živimo na območju, kjer se giblje veliko zveri in poleg problemov z medvedom in volkom si kmetje ne želimo še dodatnega konflikta z risom. Mnenja sem namreč, da je v naravnem sistemu premalo živali za hrano vsem. Zanima me ali se bo v raziskavah našlo kaj denarja tudi za kmeta in morebitno povzročeno škodo? Skrbi nas, da bo zgodba z risom enaka kot z volkom. Sem velika ljubiteljica živali in smatram da ris mora mirno živeti v njegovem naravnem okolju.

Res je lep. Jaz sem Eva, stara 6 let

Hvala za vprašanja. Želim vam da naselite čim več enkratnih živali, da jih bomo lahko tudi srečali, čeprav je zaradi njihove plašnosti možnost majhna, če tudi živite sredi gozda.

Ne razumem: ris je znak neokrnjene narave, pravite. Sedaj, ko ris pri nas izumrl je narava okrnjena? Ko boste "uvozili" 14 risov, pa bo postala spet neokrnjena? Če se je medvedov in volkov preveč namnožilo (ker ste jih preveč "uvozili" oz premalo sledili njihovem razvoju in raste število), sklepam da se bo tudi risov preveč namnožilo in bodo postali problem. Sklepam tudi, da ne znate popolnoma predvidevati, čeprav pravite da ste znanstveniki. V resnici si morate priznati, da je narava še vedno nad vami. Prosim, če ne povezujete narave s turizmom. Dobro bi bilo, da bi energijo in denar usmerili tudi v to, da se pokrajina ne bi tako zaraščala. (Komentar pri 4 - tudi možno; pri 6 - nesmiselna trditev; 7 - če ni lačen; 8 - torej so možni!; 16 - če okoljevarstveniki ravnaajo z risom kot ljubko domačo živalco; 29 - 30. Vzdrževanje nezaraščene pokrajine 4; 31 - če je "verjetno", potem je že nevarno; 33 - saj jih ni treba loviti; 36 - samo toliko kolikor je potrebno, ne pa koliko denarja ste dobili za ta "projekt"; 37 - zakaj to sprašujete? Pa ja ne rabite našega mnenja; 50 - kmetijstvo; dodatno - fazanov in zajcev pri nas skoraj ni več, ker so jih vaši varovanci že veliko pojedli.

Zelo zanimivo, žal mi je, da o tem ne vem več.

Zelo pohvalno, ker se nekdo zaveda problematike in se trudi pri ohranjanju ogroženih vrst. Spoštovani. Želel bi vam sporočiti, da je moje mnenje glede risa pozitivno. Vendar moram poudariti,

da nisem strokovno podučen o tej vrsti živali. Obenem se moramo zavedati, da je na vrhu prehranjevalne verige in se vprašati, ali teh zveri še ni zadosti v naših gozdovih. Vsako živo bitje rado živi pa najsi bodo to zajec, srna, ovčke... Glede povračila škode v državi SLO sem zelo razočaran. Tukaj kot vsepovsod v ostalih stvareh stvari ne štimajo. Želim vam veliko uspeha in lep pozdrav. Ris je pomemben del naše narave in je potreben za ravnovesje v njej. Na žalost človek s svojimi dejanji posega v to ravnovesje in se le to poruši. Takrat je prav, da ljudje z čutom za naravo skušajo pomagati.

Veliko uspeha.

Premalo seznanjen glede risov, v živo ga še nisem videl (razen v živalskem vrtu).

Risem sem v naravi srečala 2x. Je elegantna mačka, ki je absolutno lahko v ponos Sloveniji.

Sem član lovske družine. Opažam izpad srnjadi, jelenjadi, mufloni so na posameznih lokacijah popolnoma izginili, zaradi volka in šakala, tako da mislim, da ni potrebno naseliti še enega plenilca. To je moje mnenje. Lep pozdrav.

Dokler se bo država tako arogantno obnašala do škod, ki jih povzročajo divje zveri, volk, divji prašiči, jeleni, tako dolgo bodo vsi, ki se ukvarjajo s kmetijstvom nasprotovali povečanju števila risov. pokazalo se je, da pri populaciji volka država ne obvladuje razmer na terenu. V projektu LIFE lynx poskrbitev za vzpostavitev sistema, ki bo deloval v odnosu med državo in kmeti glede škod, ki nastanejo zaradi zveri.

Če ste naselili volka, ali bo ris obstal? Informacijo sem dobila, da ne gresta skupaj. Ali to drži?

Na določenih krajih v gozdovih uredite hranilnice za divje živali, kot so bile nekoč, pa divjad ne bo prihajala v mesta, vasi in pašnike.

Država ne more povrniti škode v denarju, ki jo povzroči ris in ostale divje zveri nad domačimi živalmi, to so strah, upad mleka. Pokonča mi ovco ali kozo, ki ima največ mleka!

Spoštovani! Vsi, ki ste vpleteni v ta projekt, se spametujte. Slovenija ne more biti zverinjak. Če že mora biti (ris), naj bo v zavarovanem območju. Podušite jelene in zmanjšajte srnjad, ker dela grozno nepopravljivo škodo. Na njivah ničesar več ne pridelamo, še vrt ob hiši ni varen pred njimi. Uničujejo sadno drevje in gozdove. Volkovi in šakali pa tudi ne spadajo v naše okolje in tudi medved ne. Pa še na divje prašiče sem pozabila. Tudi ti delajo škodo, pa še nevarni so. Pred leti je bilo vse lepo urejeno. Lovci so skrbeli za uravnavanje števila divjadi. Lep pozdrav.

Ohranjanje populacije risa je pomembno za ohranjanje ustrezne biotske raznovrstnosti v naravi, vendar do te mere, da ne povzroča škode na domačih živalih. Če ne hodi v naselja, potem je varen, drugače ga ljudje sovražimo in tako pride do krivolova. Če se prenamnoži in povzroča škodo lahko pride do istih težav kot z volkom, predvsem, ko pride do križanj in se primerki tudi človeka ne bojijo več. Podpiram ohranjanje populacije, tako da kar pogumno naprej.

Hvala za vaše prizadevanje za ohranitev risa. Prijeten pozdrav

Če se ris razširi, bi bilo dobro, da se ga da v gozdove. Kjer ne povzročajo škodo. Drugače pa je ris lahko v Sloveniji.

Vprašanje 12: Lovci naj skrbijo za biodiverzitetu in ne le za lov na parklarje!; Hvala za poslan vprašalnik. Vsekakor me je vzpodbudil, da sem si ogledal vašo spletno stran in bolje spoznal namen projekta in vaše delovanje. Čestitam za vašo skrb in entuziazem na tem področju. Želim vam obilo

uspehov pri ohranjanju populacije risov.

Spoštovani! Ker vem, da objavite samo kar vam ustreza, je moje pisanje brez veze. Koga ste vprašali, ko ste razpasli volkove, ki povzročajo nepopravljivo škodo kmetom na podeželju in težko obdelovalnih površinah? Ker sem risa 2x srečala in me je s svojim početjem - umikom s puzanjem nazaj navdušil, do risa nimam odklonilnega stališča. Imam pa ga do volkov, ki se širijo kot garje in zato ste krivi vi z g. Kroflom na čelu, ki govori neumnosti o tem, da volk ni nevaren človeku. Zbrišite to nesnago z delov, kjer se ga nihče ne spominja. To je najbolj kruta in nagražna žival, ki pobija iz veselja (jack razparač), je pa e žive živali. Ko nam bo prekipelo, bo joj! (Komentar pri 1 - 1, če to delate samo za denar in 4, če odpravite volkove povsem; pri 2c -3 za drobnico in 3 za ljudi; pri 3 - vendar je treba iztrebit volkove in križance katere ste podtaknili vsepovsod brez koga vprašat, za denar!; 10 - ker sem ga vidla 1994 zadnjič; pri 12 - ker je jelenov malo morje; pri 16 - glede na trenutno situacijo; pri 19 - 4 ker kozle in ovce; pri 22 - če dobiš kadaver; pri 29 - kjer to počne; pri 39 - primerni niso vzgojeni, ker bodo posegali po domačih živalih)

Žal ne, LP, rešite jih, ker so bolano luškani

Risa smo po ponovni naselitvi ohranili. Zaradi omejenega območja se je verjetno (tudi zaradi majhne populacije) pojavilo parjenje v sorodu kar nedvomno predstavlja zmanjšanje vitalnosti osebkov risa. Z naselitvijo novih se ta problem rešuje, zato pa je potrebno čezmejno sodelovanje, da se življenjski prostor risa razširi tudi na Hrvaško. Po vzpostavitvi vitalne populacije je obvezno določiti redne odstrele risa v Sloveniji in celotnem območju projekta. V nasprotnem primeru se bo ravnovesje v naravi porušilo.

Pred letom dni se je videvalo risa v okolici naše vasi in tudi na mojih parcelah 238/1 k.o. Podraga; 240, 265, 267/1; Pomoril mi je 5 od 6 ovac, ki so bile naseljene in navedene parcele zato, da jih čistijo, da se ne zarastejo. Pomoril in pojedel je vse ovce (ž spola), ubranil se mu je samo samec. Ovce so bil ograjene z ograjo visoko čez 1 m. Kje uveljavljam odškodnino in na kakšen način?

Sem za sobivanje z vsemi prostoživečimi zvermi do take višine, da ne ogrožajo domačih rejnih živali in človeka. V kolikor pa se njihova populacija dvigne nad to mejo pa je potrebno brezpogojno ukrepati, da se ohrani ravnovesje in omogoča mir - (neberljivo) bivanje človeku in njegovim doma - če ni živalim in pridelavo hrane. Ogromno je v zadnjih letih škode na poljih, vrtovih po divjih svinjah, srnjadjo in jelenjadjo. Tudi tukaj smopriča porušenju naravnega ravnovesja in bi bilo potrebno na nek način ukrepati.

S pomočjo hčerke rešila vprašalnik

Risa ne potrebujemo, ker imamo prostoživeče živali (ovce in imamo že dovolj problemov s šakali ter volkovi)

Lepo je sodelovati z vami, prosil bi da čuvate rise

Ob nepravilnem postopku in slabem dogovarjanju z prizadetimi se lahko ponovi vzorec iz Španije, kjer streljajo-pobijajo od drugod pripeljane rise (iberske rise) verjetno to počno rejci drobnice v navezi z lovci. Streljajo tako alfa samce, doječe samice in tudi mladiče. Torej načrtno. Tako lahko propade ves vložen trud s še tako dobrim namenom.

V zgornjem posočju so se naselili volkovi. Čeprav se strinjam, da povzročajo kmetom škodo pa nisem zagovornica krivolova, kar se sedaj dogaja. Če se določeno vrsto naseli, ji je potrebno tudi slediti, da se pretirano ne razmnoži. Eno je z njimi živeti, drugo pa je na papirju (vem za primerje, kjer jih lovijo v pasti - ujeli sokola in ga s palico ubili, šakala v pasti ustrelili). Sedaj se jih nekontrolirano pobija. V okolici Sužida se sprehaža volk, videla ga je hči nekaj dni nazaj. Zelo lep in upam, da bo preživel. Ris

je samotar in živi odmaknjeno, vendar vseeno ne pretiravajte z naseljevanjem. Velika škoda bi bila, če bi tudi rise doletela ista usoda.

Staroselci smo od nekdaj znali upravljati z naravnimi resorsi. Narava nam je omogočila preživetje, vendar le ob pogoju, da smo tudi sami pridelali dovolj hrane. Čeprav je lov predstavljal določen delež pri zagotavljanju hrane, s tem nismo nikoli rušili naravnih ravnovesij. Če je ris kot vrsta ogrožen, je to posledica dejstva, da se ni znal v določenem okolju ustrezno prilagoditi in je po vseh zakonitostih naravne selekcije na našem teritoriju obsojen na izumrtje. Nevladniki in njim podobni naj poskušajo najti okolja na našem planetu, kjer bo ris uspeval brez nasilnih intervencij s človeka.

Ob njihovi ekstremni motivaciji se lahko celo nadejamo, da bodo bržčas zahtevali še poselitev slovenskih gozdov z jaguarji in še nekaterimi mačkami, ki jim prav tako grozi izumrtje... Sicer pa so nekateri od teh ljubiteljev živali tudi proaktivno naravnani. Živali imajo radi. Zelo radi. Tako zelo, da se z njimi spuščajo celo v intimne (seksualne) odnose. Zraven nas prepričujejo, da so živali čuteče živali. V najbolj razvpitem primeru so na srečo psi opravili temeljito delo. Manj temeljiti pa so bili kontrolni sistemi naše napredne, levo usmerjene družbe, ki so takoj uničili dokaze nadzornih kamer, ki bi razgalile še kakšnega gorečega ljubitelja živali. nevladniki in ostali uvozniki raznih levičarskih in kvazi-naravovarstvenih ideologij pa v svoji kratkovidnosti očitno ne znajo predvideti ključne težave klimatskih sprememb: pomanjkanja hrane. Ker večina od njih hrane ne prideluje (v nasprotnem primeru ne bi imeli toliko časa za njihove kampanije), nimajo predstave, koliko truda je potrebno vložiti v pridelavo hrane. Zaenkrat lahko svoje zaloge na zelo udoben način kupujejo po raznih Mercatorjih, Lidlih... Nihče pa ne pomisli, da so lahko te police naenkrat prazne. Vendar brez bojazni - nevladniki imajo na zalogi še cel kup boljševiskih idej, ki so jih v nedavni preteklosti že prakticirali. To pot bo šlo malce težje - ali če citiramo Iztoka Mlakarja: tud z motroko bo padla glava preč...

Želim vam vse najlepše pri izvedbi projekta.

Pazite se risa! Stara avstrija je vendarle vedela, kako in zakaj ga iztreblja...

če bo poskus uspel, naj se ris ne namnoži preveč ali širi v območja, kamor ne spada.

*Veliko uspeha pri izpolnitvi ciljev projekta, v korist Narave, risa in ljudi!
Lahko vprašate tudi za Ime inPRIIMEK itak vidite kdo se prijavi v sistem LISJAK*

Pohvala projektu naselitve risa v Slovenijo

več obveščanja medij live lynx

Priloga 2 - Vprašalnik

Spoštovani!

Skupaj s partnerji iz Hrvaške, Italije, Slovaške in Romunije izvajamo projekt imenovan "Reševanje risa v Dinaridih in jugovzhodnih Alpah pred izumrtjem" (LIFE Lynx). Namen projekta je reševanje naše populacije risa pred izumrtjem z doselitvijo 14 risov iz Romunije in Slovaške, ki bodo izpuščeni v Sloveniji in na Hrvaškem. Eden izmed pomembnih ciljev projekta je tudi ocena tolerance javnosti do risa in upravljanja z risjo populacijo. Sledeči vprašalnik je pomembno orodje za izvedbo raziskave mnenj.

Vi in mnogi drugi odrasli prebivalci Slovenije ste vabljeni k sodelovanju v raziskavi o odnosu javnosti do risa in upravljanju z populacijo v Sloveniji. Prosimo, da čim bolj v celoti odgovorite na vsa vprašanja in nam izpolnjen vprašalnik v priloženi kuverti s plačano poštnino čim prej vrnete.

Vljudno vas prosimo, da podate svoje mnenje o ohranitvi risa (za, proti ali nevtrarno). Vaše mnenje je pomembno in bo pomagalo pri prihodnjih odločitvah glede upravljanja z risom. Vaše sodelovanje pri izpolnjevanju vprašalnika je popolnoma anonimno, vaši odgovori bodo za namene analize združeni z odgovori drugih.

Če imate kakršnakoli vprašanja o raziskavi ali bi radi izvedeli kaj več o projektu, me lahko kontaktirate na: 01/ 320 3336 (med delavniki, 10:00–14:00) ali na almajic@gmail.com. Rezultati raziskave bodo objavljeni na spletni strani projekta: www.lifelynx.eu.

Za vaše sodelovanje se vam že vnaprej najlepše zahvaljujemo!

S spoštovanjem,
Aleksandra Majić Skrbinšek, koordinatorka raziskave
Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Prvih nekaj vprašanj se nanaša na vaš odnos do risa in prisotnosti risa na splošno. Prosimo, da pri vsakem vprašanju obkrožite tisti odgovor, ki najbolje opiše vaše občutke in mnenja.

1. Kakšno je vaše stališče do risa?

- a) Popolnoma odklonilno. d) Naklonjeno.
b) Odklonilno. e) Popolnoma naklonjeno.
c) Ne morem se opredeliti.

2. Kakšen se vam zdi ris?

	Popolnoma	Večinoma	Delno	Ne eno ne drugo	Delno	Večinoma	Popolnoma	
Grd	3	2	1	0	1	2	3	Lep
Nezanimiv	3	2	1	0	1	2	3	Zanimiv
Nevaren	3	2	1	0	1	2	3	Nenevaren
Škodljiv	3	2	1	0	1	2	3	Koristen

Vprašanje	Se nikakor ne strinjam	Se ne strinjam	Nimam mnenja	Se strinjam	Se poponoma strinjam
3. Risa je v Sloveniji potrebno ohraniti za prihodnje generacije.	1	2	3	4	5
4. Risa v Sloveniji ni treba ohraniti, ker živi drugod po Evropi.	1	2	3	4	5
5. Ris predstavlja simbol neokrnjene narave.	1	2	3	4	5
6. Prisotnost risa v Sloveniji pozitivno vpliva na turizem.	1	2	3	4	5
7. V gozdu, kjer je prisoten ris, si ne bi upal/a hoditi.	1	2	3	4	5
8. Na območjih, kjer živijo risi v bližini ljudi, so napadi risa na človeka pogosti.	1	2	3	4	5
9. Bojim se, da bi mi prisotnost risa povzročila finančno škodo.	1	2	3	4	5
10. Risi povzročajo nesprejemljivo škodo na domačih živalih.	1	2	3	4	5
11. Na območjih, kjer je ris prisoten blizu pašnikov, so domače živali njegov glavni vir hrane.	1	2	3	4	5
12. Zaradi prisotnosti risa imajo lovci manj priložnosti za lov parkljaste divjadi (srnjadi in jelenjadi).	1	2	3	4	5
13. Ris ima pomembno vlogo pri uravnavanju števila srnjadi.	1	2	3	4	5
14. Populacija risa v Sloveniji je pred izumrtjem.	1	2	3	4	5

15. Populacija risa v Sloveniji je v dobrem stanju.	1	2	3	4	5
16. Nezakonito ubijanje (krivolov) risov je upravičeno.	1	2	3	4	5

Naslednja vprašanja so namenjena vašemu vedenju o risih. Prosimo, da pri vsakem vprašanju obkrožite odgovor, za katerega menite, da je pravilen.

17. Koliko v povprečju tehta odrasel samec risa?

- a) Do 10 kg.
- b) 11–19 kg.
- c) 20–29 kg.
- d) 30–39 kg.
- e) 40 ali več kg.
- f) Ne vem.

18. Dolžina risovega repa je:

- a) Daljša od polovice dolžine njegovega trupa.
- b) Približno enake dolžine kot njegov trup.
- c) Krajša od četrte dolžine njegovega trupa.
- d) Ne vem.

19. Večino risove hrane v Sloveniji predstavlja:

- a) Prostoživeči parkljarji (srnjad, jelenjad ...).
- b) Manjši sesalci (miši, polhi, voluharji).
- c) Mrhovina.
- d) Domače živali.
- e) Ne vem.

20. Ris je v preteklosti v Sloveniji izumrl, potem pa je bil ponovno naseljen.

- a) Da.
- b) Ne.
- c) Ne vem.

21. Kakšen varstveni status ima ris v Sloveniji?

- a) Strogo zaščitena vrsta.
- b) Divjad.
- c) Status ni urejen.
- d) Ne vem.

22. Odškodnino za škodo, ki jo povzroči ris, plača država.

a) Da.

b) Ne.

c) Ne vem.

Vprašanje	Se nikakor ne strinjam	Se ne strinjam	Nimam mnenja / ne vem	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
23. Parjenje v sorodstvu je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	1	2	3	4	5
24. Pomanjkanje hrane je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	1	2	3	4	5
25. Prekomeren lov je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	1	2	3	4	5
26. Nezakonito ubijanje (krivolov) je glavni razlog za upad številčnosti populacije risa.	1	2	3	4	5
27. Pastirski psi so učinkovit način za zaščito pašnih živali pred risom.	1	2	3	4	5
28. Električne ograje so učinkovit način za zaščito pašnih živali pred risom.	1	2	3	4	5
29. Odvzem risa je učinkovit način za preprečevanje škod v kmetijstvu.	1	2	3	4	5

30. Iz katerih virov informacij dobite največ informacij o risu?

31. Kako verjetno je, da ris napade človeka?

- a) Nikoli. d) Verjetno.
b) Malo verjetno. e) Zelo verjetno.
c) Nimam mnenja/ne vem.

Naslednje trditve se nanašajo na vaše mnenje o upravljanju z risom in ozaveščenosti. Prosimo, da iz ponujenih odgovorov izberete tistega, ki najbolje odraža vase mnenje ali stališče.

Vprašanje	Se nikakor ne strinjam	Se strinjam	Nimam mnenja/ne vem	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
32. V Sloveniji bi morali povečati število risov.	1	2	3	4	5
33. Zaenkrat je v Sloveniji premalo risov, da bi jih lovili.	1	2	3	4	5
34. Potrebno bi bilo določiti redne kvote za odstrel risa v Sloveniji.	1	2	3	4	5
35. Ris ne sodi v Slovenijo in ga je potrebno iztrebiti.	1	2	3	4	5
36. Podpiram doselitev novih risov v Slovenijo za rešitev populacije.	1	2	3	4	5

37. Risi iz ponovno naseljene populacije v Švici so primerni za okrepitev slovenske populacije.	1	2	3	4	5
38. Risi iz večje populacije v Karpatih so primerni za okrepitev slovenske populacije.	1	2	3	4	5
39. Risi iz manjše in ogrožene balkanske populacije (Makedonija, Albanija) so primerni za okrepitev slovenske populacije.	1	2	3	4	5

PREPOZNAVNOST PROJEKTA

40. Ali ste kdaj slišali za projekt LIFE Lynx?

a) Da.

b) Ne.

c) Ne vem.

41. V primeru, da ste na vprašanje 40 odgovorili da, kateri menite, da so cilji projekta LIFE Lynx (možnih je več odgovorov)?

- a) Reševanje risje populacije pred izumrtjem z doselitvijo novih risov iz drugih držav.
- b) Čezmejno sodelovanje za varovanje skupne populacije risa.
- c) Sodelovanje z različnimi deležniki in lokalnimi prebivalci za dolgoročno ohranitev in varovanje risa.
- d) Zagotavljanje znanstveno utemeljenih rešitev odločevalcev.
- e) Izdelava dokumentarnega filma o risu.
- f) Drugo: _____

Zadnja vprašanja se nanašajo na vas. Pomagala nam bodo analizirati rezultate in preveriti kako reprezentativen je izbran vzorec. Prosimo, da odgovorite na vsa vprašanja.

42. Spol:

a) Ženska.

b) Moški.

43. Starost: _____ let.

44. Poštna številka: _____

45. Izobrazba:

a) Nedokončana osnovna šola.

c) Dokončana srednja šola.

b) Dokončana osnovna šola.

d) Univerzitetna izobrazba ali višja.

46. Ali ste lovec?

a) Ne.

b) Da.

47. Če imate v lasti domače živali, katere vrste imate (možnih je več odgovorov)?

a) Ovce.

c) Govedo.

b) Koze.

d) Mačko.

e) Drugo: _____

48. Ali ste član naravovarstvene nevladne organizacije?

a) Da.

b) Ne.

49. Če ste na vprašanje 48. Odgovorili z da, član katere organizacije ste?

50. Ali ste zaposleni na katerem od naslednjih področij (označite vsa področja s katerimi ste povezani)?

a) Varstvo narave in upravljanje z zavarovanimi območji.

b) Upravljanje prostoživečih živali.

c) Gozdarstvo.

d) Nič od naštetega.

Viri

Bath, A.J., Olszanska, A., Okarma, H., 2008. From a human dimension perspective, the unknown large carnivore: public attitudes toward Eurasian lynx in Poland. Human Dimension of Wildlife, 13, 31-46.

Krofel, M., Skrbinšek, T., Kljun, F., Potočnik, H., Kos, I., 2009. The killing technique of Eurasian lynx. Belgium journal of Zoology, 139, 79-80.

Lescureux, N., Linnell, J., Mustafa, S., Melovski, D., Stojanov, A., Ivanov, G., Avukatov, V., von Arx, M., Breitenmoser, U. (2011). Fear of the unknown: Local knowledge and perceptions of the Eurasian lynx *Lynx lynx* in western Macedonia. *Oryx*, 45(4), 600-607.

Liukkonen, T., Mykrä, S., Bisi, J., Kurki, S., 2009. Conflicts and compromises in lynx *Lynx lynx* conservation and management in Finland. *Wildlife Biology*, 15, 165-174.

Majić Skrbinišek, A., 2008. Stališče širše javnosti in lovcev do risa. Opisna analiza rezultatov anketne raziskave. Izdelano v okviru Interreg IIIA, projekt DinaRis.

Zeiler, H., Zedrosser, A., Bath, A., 1999. Attitudes of Austrian hunters and Vienna residents toward bear and lynx in Austria. *Ursus* 11: 193-200.